

Trentino

2020 — Free copy

YOUR GATEWAY TO MOUNTAINS, LAKES, CULTURE AND ITALIAN LIFESTYLE

De appelroute

Van verboden vrucht tot
symbool voor gezondheid

Landschap vol geluid

De Campiglio Special Week:
uitzichten en bijzondere gasten

Op de Pedalen

430 kilometer aan etskoutes
langs rivieren, bossen en
oude dorpjes

VAN DE REDACTIE

TRENTINO PHILOSOPHY

Wat is 25 jaar in vergelijking met 290 miljoen jaar geologische geschiedenis die tussen de rotsen van de Dolomieten bewaard is gebleven? Het lijkt inderdaad niet veel, maar 25 jaar was genoeg om een nieuw soort landschap in te richten dat nu symbool staat voor het hele gebied: het akoestisch landschap.

De afgelopen 25 jaar hebben we bijgedragen aan het ontstaan en de ontwikkeling van “Sounds of the Dolomites”, een ongelooflijk charmant festival dat musici en liefhebbers naar grote hoogte heeft gebracht om onder muzikale begeleiding van internationale artiesten van het schouwspel van de natuur te genieten. In de editie van 2019, de 25ste om precies te zijn, vormt Brazilië de rode draad. Een ambitieuze keuze die verdere experimenten mogelijk maakte en weer een uitdaging vormde voor het publiek dat zich onmiddellijk liet fascineren en op de uitgestrekte weides danspassen improviseerde die je normaal alleen op zand zou zien.

Maar Trentino heeft veel meer landschappen te bieden, van romantische decors vol bloemen en kleuren, tot uitgestrekte appelboomgaarden die het landschap markeren. Een visuele rijkdom en een rijkdom aan eten en wijnen waardoor je op elke tafel over de hele wereld een stukje van deze streek terugvindt. Essentieel voor de groei en bloei van dit uitzicht is water, dat in Trentino overvloedig en royaal aanwezig is in watervallen, meren en stranden. Een paar kilometer verderop kan alles weer anders zijn, de Dolomieten maken plaats voor glooiende heuvels en de wildste watervallen vormen een constellatie van meren, omringd door palmen en badgasten die op de laatste zonnestraal wachten.

Een oeroud landschap dat zich voortdurend vernieuwt, klaar om telkens weer te verrassen met onverwachte decors en nieuwe momenten van ontspanning, maar waar alles in de rotsen geschreven staat.

EEN JAAR VOOR HET BOS

Met een resolutie van 20 december 2018 hebben de Verenigde Naties 2020 uitgeroepen tot “International Year Of Plant Health”, het internationale jaar van het plantenwelzijn.

Over het doel van deze bekendmaking kunnen we kort zijn: met twaalf maanden onderzoek en diverse initiatieven, richt men zich op bewustmaking. Van de publieke opinie en bij verantwoordelijke politici, maar ook bij stakeholders met een belang bij de impact van de gezondheid van planten op wereldkwesties zoals honger, armoede, voedselveiligheid, bedreigingen voor het milieu en de economische ontwikkeling.

INHOUDSOPGAVE

02

Een jaar voor het bos

Het internationale Jaar van het plantenwelzijn

04

Het appelpad

Een wandeling met een bloeiend uitzicht

10

Een kasteel voor verzamelaars

De traditie van kastelen in Trentino

14

De schat van Bobò

Welk mysterie gaat er schuil in het Ledromeer?

18

Landschap vol klank

De Geluiden van de Dolomieten zijn 25 jaar oud

24

De Dolomieten, in alle rust

290 miljoen jaar, gezien vanaf de langlaufloipen

28

Op de pedalen

Het fietspad rond de Adige-rivier, tussen cultuur en proeverijen

34

Olie uit het Noorden

Mediterraanse sferen tussen de olijvenperserijen van Trentino

38

Waterspiegels

Land van watervallen

41

Paden herontdekt

Adriano Taller vertelt over de Sentèr del Guardia-trail

44

Om je in luxe onder te dompelen

Topaanbod tussen de bergen

46

Een museum in een tunnel

Kunst die verleden en heden verbindt

50

Trentino Tree Agreement

Een project voor het bos

51

In Trentino, in galop

Natuur en paardrijden voor alle seizoenen

Het

TEKST Elisabetta Curzel FOTO'S Luca Rotondo

Van verboden vrucht tot symbool van gezondheid: de appel is het icoon van Trentino, het landschap en de traditionele keuken zijn ervan doordrongen. Wandelingen en fietstochten bieden nieuwe inzichten, met een bloeiend uitzicht

appelpad

01

02

03

GOLDEN DELICIOUS

De appel is in Val di Non en Val di Sole, vanwege hun perfecte geografische eigenschappen, goed voor 70% van de totale productie. De temperatuurverschillen tussen dag en nacht dragen bij aan het befaamde “rode gezicht”, dat de garantie vormt van afkomst en smaak-kwaliteit.

REINETTE DU CANADA

Verkrijgbaar in Europa vanaf de 17e eeuw en meer dan twee eeuwen geleden in de Val di Non beland. Hoofdingrediënt van de beroemde strudel, en dat niet alleen. Er gaat niets boven de gekookte versie; behoort tot de beste soorten om sappen en gedistilleerde dranken uit te verkrijgen.

RED DELICIOUS

De appel van Sneeuw witte staat zowel volwassenen als kinderen voor de geest en werd een onbetwist icoon. Deze soort wordt in de Val di Non, waar het een bijzonder gunstige omgeving heeft getroffen, al meer dan 50 jaar geteeld. De gladde en wasachtige schil is van een intens en fluweelzacht rood, vaak gestreept, krokant en perfect om rauw gegeten te worden.

De appelteelt gaat in oorsprong lang terug. Er werd al melding van gemaakt in de “Carte della Regola” van Dardine in 1564 (een transcriptie van aloude o.a. agrarische gebruiken), en de appelteelt is aanwezig op adellijke wapenschilden en op schilderijen met religieuze taferelen

PAVILLO (VAL DI NON) - Op bepaalde dagen in het jaar zou je alleen maar zonder doel op pad moeten gaan en vertrouwen op je instinct. Vervolgens stoppen wanneer je het juiste uitzicht vindt en je laten boeien door het schouwspel: de Val di Non, die zich opent als een waaier, omringd door miljoenen witte en roze bloemblaadjes. Uit alles spreekt het voorjaar. 5.000 agrariërs hebben de Val di Non gemaakt tot erkende bakermat van de meest geliefde appelsoorten. De golden delicious, de reinette du canada en de red delicious zijn op dit moment slechts minieme potentiële ideeën, opgesloten in de stamper van iedere bloem; in de herfst zullen ze een transformatie ondergaan tot sappige en populaire vruchten, klaar voor onze tafels.

Eeuwenlang geteeld in de “brolo” - een aloude term die verwijst naar de boomgaarden die vlakbij de huizen staan - groeien de appels momenteel in grotere boomgaarden die de hele vallei beslaan, in systematische en aardig verzorgde rijen. “Het appelpad” is geen route: het is een heel gebied, dat al generaties lang met toewijding en geduld wordt aangelegd. De hele vallei is onderverdeeld in een veelheid aan routes die gemakkelijk te voet of per fiets af te leggen zijn en langs plekken leiden die tussen het moderne en het oude in zitten. Een daarvan is Castel Valer, waarvan het silhouet er in de maand april met verrassende kracht uitspringt tussen de appels in bloei. Het is gelegen

vlakbij de “brolo” van Umberto, en wordt voor de eerste keer geciteerd in 1297 als handelsplaats tussen twee lokale heren. Het landhuis behoort toe aan de familie Spaur, die er nog steeds woont, vanaf de XVde eeuw.

Sinds 2018 kun je op gezette tijden het deel dat opengesteld is voor het publiek bezoeken, onder begeleiding van een gids. Het kaartje voor het bezoek, met een duur van een uur en een kwartier (tevens beschikbaar in het Duits), is verkrijgbaar in het gemeentehuis van Tassullo, dat vlakbij ligt. Een kleine uit-gave en de moeite waard. De achthoekige toren van Castel Valer - de enige met deze vorm in de hele Alpenregio - steekt af tegen de bergen; de tweekleurige luiken vertellen een verhaal over de oude adel; en de kapel van San Valerio, van fresco's voorzien door Baschenis in 1473, herbergt een schitterend voorbeeld van een Gotisch-Renaissance schilderij met heldere kleuren. De onverharde weg tussen de appelboomgaarden, van Tassullo tot het kasteel, is vijftien minuten lang. Het advies is deze in alle rust door te lopen, zodat je ondergedompeld wordt in de delicate geur van bloesem en hier en daar, tussen de rijen bomen met witte bloemen, de aanwezigheid van meer roze bloemen opmerkt. Dit zijn bestuivende planten, die minder fruit produceren maar meer stuifmeel: aan hen de taak om, met de hulp van bijen, te zorgen voor de bestuiving van de omliggende bomen.

Wie zich wil wagen aan een traject vol bloemen, met wat hoogteverschil maar ook toegankelijk voor buggy's, kan kiezen voor het meer van Santa Giustina. Van de gemeente Revò, die duidelijk is aangegeven, daalt een nauwe geasfalteerde weg af die langs de op hellingen gelegen appelboomgaarden leidt. Van hier daal je af tot het grootste, kunstmatig aangelegde, meer van Trentino, bestemming voor kanovaarders, vissers en liefhebbers van het buitenleven. Het strand dat je bereikt met het laatste, onverharde stuk, is niet ingericht; maar van hier kun je de breedte van het kunstmatige bassin en zijn pittoreske canyons bewonderen. Bocht na bocht, naargelang de positie, biedt de lente een blik op de boomgaarden in bloei of op de nog besneeuwde bergtoppen. De grote wateroppervlakte biedt tot slot dat gevoel van vervulling dat past bij de wens voor een authentieke vakantie, ver weg van alles.

Daarnaast bestaat er een rondwandeling, ideaal voor gezinnen, die de bloeiende bomen verandert in een authentiek reisje. Wanneer je vertrekt uit het centrum van Romallo volg je de aanwijzingen voor de Almeleto-route, waar je aan het begin langs fruitbomen loopt. In de lente kom je meestal mensen tegen die in de velden aan het werk zijn: dit is het seizoen om nieuwe exemplaren te planten, de bestaande op orde te brengen en het terrein voor te bereiden op een zo groot mogelijke opbrengst. Langs de Almeleto-route wis-

selen posten voor (educatieve) spelletjes elkaar af. Via bordjes en tekeningen leer je gemakkelijk over de geheime ingrediënten van dit universum van de appel dat de Val di Non is: het frisse water, de bergkanten die beschermen tegen de kou en temperatuurverschillen tussen dag en nacht, die van ieder stukje fruit een juweeltje van kleuring en krokantheid maken. De route verlaat de appelboomgaarden om verder te gaan in het bos, oude bruggen over te steken over de waterstroom Novella, de “Eremo di San Biagio”-kerk te begroeten en allerlei vochtige en bosrijke vegetatie te leren kennen. Daarna keert de route echter terug op zijn schreden en sluit af in schoonheid, door ons opnieuw naar Romallo te leiden; dit is het moment om rustig te wandelen, genietend van de lichtheid van de appelbloesem.

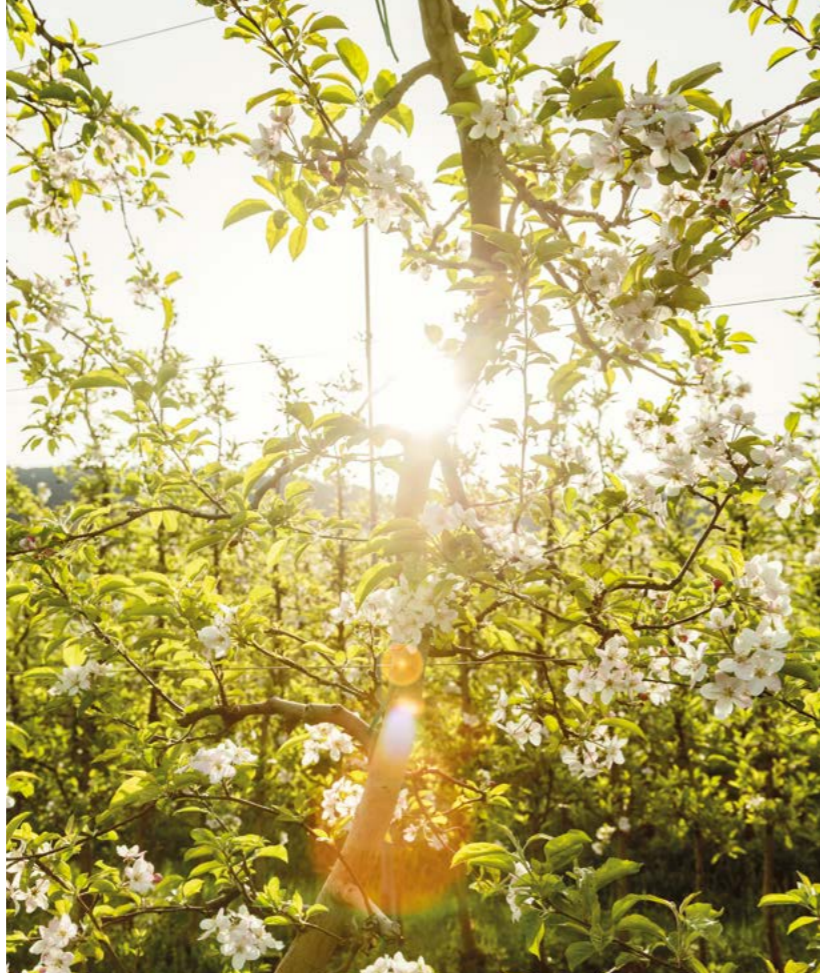
04

ELISABETTA CURZEL

Journaliste gespecialiseerd in wetenschappelijke en culturele onderwerpen. Houdt zich sinds twintig jaar bezig met hoe van een cirkel een vierkant te maken: hoe een authentieke dialoog opzetten tussen verschillende culturen? Het andere onderwerp dat haar dagelijks bezig houdt is praten over alles wat bij kan dragen aan het redden van de planeet.

LUCA ROTONDO

Vanaf 2013 is hij een langdurige samenwerking aangegaan met verschillende Italiaanse en buitenlandse magazines en neemt hij deel aan eigen en gemeenschappelijke tentoonstellingen. In 2015 won hij de Ponchielli-prijs en sinds 4 jaar geeft hij de cursus Landscape ph. aan het IED (Europees Designinstituut) in Milaan, Italië.

05

06

01 Aanplanting in de buurt van Revò, op de berghelling die afdaalt naar het meer van Santa Giustina

02/03/05 Aanplanting in de buurt van Taio

04 De hand van de heer Guido Agosti, eigenaar van een boerenbedrijf in Romallo

06 De heer Guido Agosti, tijdens de aanplant van nieuwe bomen

07 Fietsers in de buurt van de brug over de Castellaz-rots, aan het meer van Santa Giustina

07

KEUKEN OP GROTE HOOGTE

DE PERFECTE APFELSTRUDEL

De familie Segna runt de Locanda Alpina, in Brez, al vanaf 1933. Van oudsher is de keuken van het restaurant het domein van de dames des huizes: momenteel zwaait Silvana er de scepter. Zij biedt een menu aan dat samenhangt met typische streekingredienten, maar niet zonder daarbij de gasten versted te doen staan met sprankelende en geraffineerde details.

Deze keuken is bijna een eeuw actief: staat er op het menu een recept dat even oud is?

Ja: onze appelstrudel wordt bereid volgens het recept van mijn schoonmoeder, die het op haar beurt had geleerd van de voorgaande generatie. Ik heb het mijn dochter, Giulia, geleerd, die de desserts voorbereidt.

Wat is het geheim achter het produceren van een appelstrudel van topkwaliteit?

Volgens ons is de beste appelstrudel een eenvoudige. Daarom houden we het oudste en meest ‘sobere’ recept aan, dat alleen appels, suiker en kaneel bevat. Een trucje dat maar weinigen kennen is minimaal twee of

drie verschillende appelsoorten toevoegen, nooit maar eentje. Daarbij moet je zo wijs zijn om ten minste één zure appel te gebruiken, zoals bijvoorbeeld de reinette.

Wat serveer je bij de strudel?

Momenteel bestaat de gewoonte deze te combineren met ijs of een vanillesaus. Maar als een strudel goed is, kan deze zeker zó gegeten worden, met een vleugje poedersuiker, zonder iets anders toe te voegen.

Gebruiken jullie je appels ook bij andere bereidingen?

Appels zijn prima te combineren met veel ingrediënten. ‘s Zomers gebruiken we ze in salades, om iets toe te voegen aan het gerecht en ter verfrissing van de smaak. In de herfst, met de eerste reinettes, maken we echter een hartige taart die we serveren met cichorei, volgens een ander, heel oud recept, dat ook is overgedragen door vorige generaties. Verder nog: bij bepaalde vleesgerechten wordt standaard mijn hoogwaardige zoetzure appelcompote geserveerd.

Het gastronomische aanbod van de Val di Non beperkt zich echter niet tot alleen maar appels ...

Absoluut niet: niemand zou dit gebied moeten verlaten zonder het aardappelpanenkoekje, kazen, wildgerechten, bretzels en, waarom ook niet, de gnocchi van rauwe aardappel met geroosterd spek te hebben geproefd!

TIPS

Agriturismi tussen de appels

Gezelligheid, rust en natuur: hierbij vijf agriturismi om de appelbloei in Trentino optimaal te beleven, in de Val di Non-vallei en elders.

1

Agriturismo Il tempo delle mele

Deelgemeente Samoclevo - Caldes

agriturdellemele.it

Midden tussen de uitgestrekte appelboomgaarden, vlakbij monumenten als kasteel Castel Caldes en middeleeuwse kasteel La Rocca di Samoclevo, omringd door de Brenta Dolomieten: het agriturismo van de familie Lachelini staat ter beschikking voor een verblijf in Trentino in het teken van de natuur, waarbij ze hun gasten verwennen met hun eigen wellnesscenter.

2

Agritur Golden Pause

Deelgemeente Toss - Ton

goldenpause.it

Op loopafstand van kasteel Castel Thun, tussen beukenbossen en uitgestrekte appelboomgaarden, is Agritur Golden Pause de ideale plek om de Valle di Non te verkennen. Iedere ochtend doe je volop energie op met het overvloedige ontbijt dat liefdevol wordt klaargemaakt door signora Carla. Een wellnessfaciliteit, met sauna en Turks bad, is ook aanwezig.

3

Agriturismo Verdecruado

Località Maso Murari - Caldonazzo

verdecruado.it

Niet alleen de Val di Non: ook de vlakke tussen de meren van Caldonazzo en van Levico ontpopt zich als vruchtbaar gebied voor appelboomgaarden. De agriturismo Verdecruado heeft, dankzij de grote ramen van de restaurantzaal, dit fascinerende stukje Trentino aan zijn voeten: de verfijnde vegetarische menu's die de familie Murari maandelijks aanbiedt mag je niet missen.

4

Agriturismo La Dolce Mela

Deelgemeente Ciago - Valle dei Laghi

agrituriladolcemela.it

Biologisch appelsap, jams, olijfolie, pasta en brood gemaakt van lokaal graan: de bio-agriturismo La Dolce Mela [De Zoete Appel] verwent zijn eigen gasten met de beste streekproducten. Een ideale uitvalsbasis om de betoverende Valle dei Laghi te ontdekken. Deze accommodatie bevindt zich in Ciago, op enkele minuten van het romantische Meer van Toblino.

EEN KASTEEL VOOR VERZAMELAARS

Sinds 1200 zijn Castel Valer en zijn kasteelheer een oriëntatiepunt langs de Romeinse weg. Van Mozart tot paus Pius IX, vele beroemde namen hebben er in de loop der eeuwen een spoor achtergelaten, wat deze al magische plek tot een echt geschiedenisboek maakt, dat toegankelijk is voor het publiek. Graaf Spaur vertelt het verhaal door de deuren en poorten van zijn woning te openen

01

TEKST Michele Sasso
FOTO'S Camilla Ferrari

02

Een Romeins castrum, een middeleeuws militair fort, een gevangenis, een Oostenrijks-Hongaarse legerbasis en tot slot een woonhuis: meer dan 800 jaar geschiedenis komt tot leven in de inrichting, de vloeren, binnenplaatsen, versieringen en voorwerpen die de 88 kamers van het Castel Valer bevolken. In Tassullo, in het hart van de Val di Non, aan de voet van de Brenta Dolomieten, verdwijnt de 27 meter hoge toren (de enige achthoekige toren in heel Trentino, die door zijn hoogte kracht symboliseert) bijna tussen de uitgestrekte appelboomgaarden, maar toont uit boven het eigendom van de gravenfamilie Spaur: de muren in dezelfde achthoekige vorm omringen het Castel di sotto (het oudste gebouw dat uit de 14de eeuw dateert) en het Castel di sopra (uit de 16de eeuw).

De toren is ook een oriëntatiepunt voor de Romeinse weg die langs het landhuis loopt: om de weg niet kwijt te raken werden er in de Romeinse tijd al lichtseinen op de top geplaatst die ook van verre goed te zien waren. Op de rechteroever van de rivier de Noce, op een belangrijk controlepunt, lopen een aantal toegangswegen naar het dal die al voor de Romeinse tijd bestonden, andere werden door de Romeinen aangelegd en sommige zijn nu verlaten of juist geasfalteerd, zoals de Romeinse weg door Trassullo. Tegenwoordig domineert Castel Valer vele hectares landbouwgrond, maar meer dan een museum en een toeristische attractie (bezoek mogelijk op afspraak) is het een echte “Wunderkammer”, een kamer vol wonderen in het Nederlands of een rariteitenkabinet: als hobby bewaarden verzamelaars uit de 19de eeuw hier hun buitengewone en bizarre voorwerpen. Naast de schilderijen met leden van de familie Spaur en de Bruiloft te Kana prijken de achttiende-eeuwse wapenschilden van Italiaanse, Tirolse en Beierse geslachten die in het huwelijk zijn getreden met lokale edelen, de Ulrich-hal met het cassettenplafond en de fortepiano waarop Mozart heeft gespeeld en in 1776 de mis componeerde ter ere van de wijding van Ignaz Von Spaur tot bisschop van Brixen. De kamers met de fresco's van Marcello Fogolino en Cristoforo Madruzzo, de verzameling klokken en vreemde voorwerpen (de tabaksdoos die een geschenk was van paus Pius IX en een stuk van het laken waarmee Veronica het bebloede

gezicht van Jezus afveegde), de met hout beklede slaapkamers en de vertrekken die als studeerkamer werden gebruikt waar ook de zogenaamde “bezielde stok”, ofwel een zwaard, bewaard wordt (deze naam verwijst naar de ziel die erin is vervat). In deze stok verborg een familielid heel lang geleden, in 1290, bij zijn terugkeer van de laatste kruistocht uit het Heilige Land, de eerste zijderupsen die in Val di Non aankwamen. En dan heb je ook nog de tuin met de Amerikaanse wijnstokken, de wijnkelders, de gotische keuken en de 16 potkachel (die allemaal nog werken) en niet alleen een mooie versiering zijn maar

03

- 01 Voorbij het toegangshek kom je uit op kleine, geplaveide straatjes langs Castel Valer
- 02 Uitzicht op Castel Valer vanaf de appelboomgaarden vlakbij Portolo
- 03 Foto's uit het familiearchief van graaf Spaur
- 04 Graaf Spaur, eigenaar van Castel Valer, in een van de drie “Sale Madruzziane” (vertrekken)

al eeuwenlang het enige verwarmingssysteem. De naam “Valer” komt oorspronkelijk van Sint Valerius, de heilige, aan wie ook het privé-kappelletje is gewijd. Binnen deze muren speelden de voorouders tennis en beheerden ze hun landgoed. Er woonden zeven bisschoppen, Oostenrijkse en Italiaanse hoogwaardigheidsbekleders en, nog langer geleden, verbleven er zelfs kruisvaarders die tegen de Turken in Wenen optrokken. “Castel Valer werd in 1211 opgericht, toen het in bezit was van de Graven van Appiano. Later, in 1368, ging het over aan mijn familie”, vertelt de laatste afstammeling, graaf Ulrich Spaur. Toen mijn grootvader in 1907 besloot om

de Gropello-wijnstokken weg te halen en ze te vervangen door appelteelt, ging in het dorp het gerucht dat de graaf zijn verstand had verloren. Het leek een wilde gok maar betekende ook een keerpunt en rijkdom voor het hele dal: de klimaatomstandigheden, de inval van de zon en de grond hadden een positieve invloed op de smaak van deze vruchten.

“Tegenwoordig is het onze taak het kasteel in stand te houden”, zegt graaf Ulrich Spaur tot slot. “Dertig jaar geleden heb ik besloten het kasteel open te stellen voor publiek, zodat iedereen het kan leren kennen”.

MICHELE SASSO

Beroepsjournalist, heeft gewerkt voor landelijke dag- en weekbladen. Tegenwoordig werkt hij bij La Stampa voor het katern Italië en is gespecialiseerd in onderzoeksjournalistiek en visuele journalistiek. Hij doceert journalistieke communicatie en storytelling aan de hogeschool Mohole in Milaan, Italië.

CAMILLA FERRARI

Is een multimedia visual storyteller uit Milaan, Italië. In haar werk combineert zij foto's, bewegende beelden en geluid, met een focus op de relatie tussen de mens, wat hem omringt en op de verhalen die een stempel drukken op de mens. Dit doet zij met een gevoelige en stille blik.

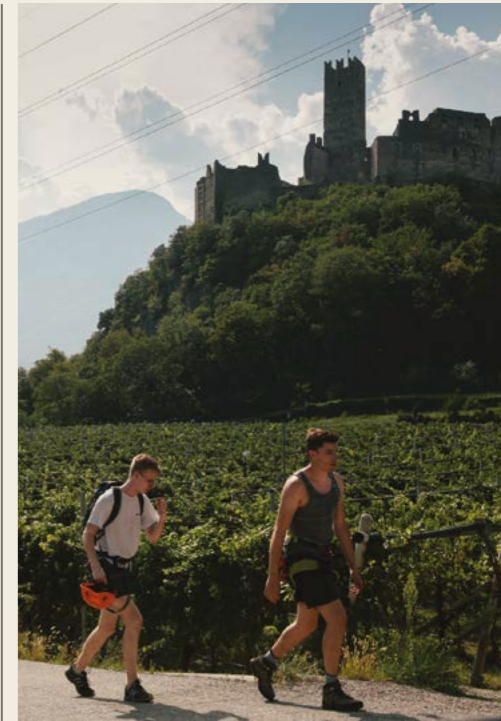
04

CASTEL TOBLINO

Een uniek bezoek

Castel Toblino dateert al uit de elfde eeuw, toen het een militair-strategische rol speelde langs de weg naar Giudicarie. Nog voor zijn strategische rol had deze plek volgens de legende al een magische en religieuze functie. Hiervoor moeten we zo'n 2.000 jaar terug in de tijd, toen het meer ongeveer twee meter hoger kwam. Het stuk grond waarop het kasteel

staat, was toen een eiland midden in het meer. De lokale bevolking geloofde dat dit een heilige plek was. In de derde eeuw werd er zelfs een tempeltje gebouwd, dat gewijd was aan de cultus van de Faten, oeroude Romeinse goden die het lot konden voorspellen. Een gedenksteen in de muur van het voorportaal, die de archeoloog Paolo Orsi omschrijft als “Romeinse epigrafië die uniek in is zijn soort”, getuigt hier nog van. Tegenwoordig is dit zestiende-eeuwse fort met zijn harmonieuze vormen in renaissancestijl een van de meest gefotografeerde plekken in Trentino en dankt zijn roem aan de schitterende omgeving.

CASTEL DRENA

De maanburcht

Het kasteel van Drena dankt zijn huidige uiterlijk aan het feit dat er tijdens de renovatie voor is gekozen de ruïnes te behouden. Het rijst bovenop een klif op (slechts 15 km van Riva del Garda) en met zijn nog intacte toren van 25 meter hoog diende het als basis voor een antieke vesting. In de middeleeuwen kwam de burcht eerst in handen van de heren van Sejano en vervolgens in die van de graven van Arco. De burcht werd vaak betwist en in 1703 werd hij verwoest door de Franse legers van generaal Vendôme. Tegenwoordig kun je een bezoek brengen aan het complex, dat bestaat uit een ringmuur met Ghibellijnse kantelen die de resten van het grafelijk paleis, een kappelletje en andere gebouwen omsluit. Eenmaal aangekomen kijk je uit over de woestijn van de Marocche die nog getuigen van de werking van de gletsjers. Het puin dat zich door een reeks aardverschuivingen in de ijstijd heeft opgehoopt, vormt rotsige heuvels van wel 250 meter hoog. Een maanlandschap met de typische kenmerken van een droog klimaat. Door deze bijzonderheid zijn de Marocche opgenomen in de lijst van provinciale biotopen.

Welk mysterie gaat er schuil in het Ledromeer? Wie leefde er op de oevers? De dwerg Bobò gaat samen met Doar de Wijze op zoek naar de eerste bewoners van het meer, naar een dolk met een moskleurig lemmet en naar oude paalwoningen.

De schat van Bobo'

TEKST Michele Sasso
ILLUSTRATIES Philip Giordano

Bobò de dwerg, die lang geleden met zijn vrienden in de grotten en de mijnen van de Alpen groef naar kostbare metalen, is oud geworden. Hij wil op zijn oude dag van de rust genieten in een bos bij het Ledromeer, een waterplas in de buurt van het Gardameer.

Op een doodgewone dag, na een buitengewoon droge zomer waarin het nauwelijks had geregend, zocht hij naar plantenwortels om zijn favoriete likeur van te stoken toen hij in het struikgewas iets ongewoons vond. Het leek wel een dolk, maar niet van ijzer of ander metaal - het lemmet was gemaakt van een materiaal dat hij nog nooit had gezien. Die avond

ging hij op tijd naar bed, omdat hij de volgende ochtend vroeg wilde opstaan. Hij groef en pufte, schepte en zuchtte de hele dag aan de oever van het meer, tot Bobò bij zonsondergang beloond werd voor het harde werk en zijn geduld: hier lag een heuse schat! Diademen, haarspelden en kronen die gebruikt waren door dames uit langvervlogen tijden, en serviesgoed en andere spullen van aardewerk, hout, bot en hoorn.

Al duizenden jaren lag het daar, op een steenworp van het huis van Bobò, en hij had het opgegraven: het verhaal van mannen en vrouwen die duizenden jaren vóór hem hadden geleefd. Maar één vraag

bleef onbeantwoord: wat was dit materiaal? Wat was dit voor vreemde legering, met zijn donkergroene kleur?

Bobò herinnerde zich dat er in een dorp verderop een wijze dwerg leefde, Doar, met een passie voor geschiedenis en archeologie, en besloot hem op te zoeken om hem de dolk te laten zien. Toen Doar de dolk zag, twijfelde hij geen moment: *“Dat is de beroemde, wondermooie dolk van Ledro, 4000 jaar geleden gesmeed van brons. Waar heb je die gevonden?”* Bobò vertelde over de vondst op de oever van het meer en de dwerg-archeoloog legde hem uit dat het brons dat gebruikt werd om voorwerpen en wapens voor de jacht van te smeden, een legering was van koper en tin dat gewonnen werd uit erts, of geruild werd bij het handel drijven.

“Als daar zoveel spullen en gereedschap liggen, moet er ook een dorp zijn”, bedacht Doar zich, en de twee dwergen besloten om alle inwoners van de vallei op te trommelen om samen verder te graven bij het meer. Het was een gigantisch en zwaar karwei dat weken duurde, maar het leverde ook heel wat op: uit de modder haalden zij een kano van ruim vijf meter lang, die uit de stam van één spar was gemaakt. De kano was duizenden jaren eerder gemaakt en gebruikt om materiaal van de ene oever van het meer naar de andere te brengen, en om de inhammen van het meer te bereiken waar gevist kon worden.

Ze ontdekten ook een, tien, honderd, duizend, tienduizenden palen die een heus paaldorp hadden ondersteund. Maar wat is een paaldorp? Dat is een dorp dat bestaat uit paalwoningen, huizen van stro, hout of riet die gebouwd zijn op een houten platform dat rust op palen (ook van hout) die in de bodem of op de oever van een rivier, meer, lagune, moeras of zelfs een droge ondergrond staan. Een soort boomhut dus, maar dan zonder

Wat zijn paalwoningen? Ze bestaan uit hutten van stro, hout of rietstengels, gebouwd op een houten platform dat rust op palen (ook van hout) die in de bodem of op de oever van rivieren, meren, lagunes, moerassen of soms ook op droge ondergrond staan. Een soort boomhut maar dan zonder boom.

boom. Vandaag kijkt Bobò tevreden terug op zijn grote ontdekking en is hij de bewaker van een magisch meer. Wat hem het gelukkigst maakt, is bezoek krijgen van jong en oud zodat hij kan vertellen over het leven van 4000 jaar geleden, over de mensen die hier leefden in de bronstijd: Saba, de wijze sjamaanvrouw, Bacmor, de stoere krijger, het lieve meisje Massangla en Otzi, de onbekende reizi-

ger. Allemaal bewoners van het dorp op palen aan de oevers van het Ledromeer.

Om het leven van onze voorouders nog beter uit te leggen, heeft Bobò echte paalwoningen nagebouwd die de verschillende zones van de woningen uitbeelden: de schatkamer, de keuken, de slaapkamer en de werkplaats. Drie paalwoningen vertellen over het leven van het dorpshoofd, van de ambachtslieden

en van de boeren, vissers en jagers. Bobò heeft de mooiste en grootste bomen uit het bos uitgezocht, omgehakt en met de dolk van Ledro heeft hij de kamers erin uitgesneden die je vandaag kunt bezoeken en mag aanraken. Hij heeft de meeste materialen hier in het bos gevonden, bij het meer, en ze met veel aandacht en passie voor detail toegepast zoals onze voorouders dat ook deden.

TRENTINO VOOR KINDEREN

FAMILIE HOTELS

Gastvrijheid op kindermaat: 6 hotels voor de allerkleinsten en de rest

1

Alpino Baby Family Hotel

Een voor kinderen geschikt menu, de mogelijkheid om 's nachts flesjes te warmen, een binnen-zwembad met glijbanen en waterspuwers, een fantastische speeltuin, legotafels, knutseluurtjes, boomhutten en nog veel meer maken je verblijf uniek in dit hotel in Andalo, op de Altopiano della Paganella. Het hotel ligt 's zomers temidden van het groen en 's winters in de sneeuw en wordt omgeven door de majestueuze Brenta-keten Dolomieten, die elke keer als je wakker wordt weer uniek zijn.

www.alpinofamily.it

2

Family Hotel La Grotta

Houden je kinderen van sprookjes en lijkt het ze wel wat om wakker te worden in een holle boom of in het hol van een alpenmarmot, dan is dit hét hotel voor jullie. De zorgvuldig ingerichte kamers zijn ware kunstwerkjes op kindermaat. De gezellige sfeer maakt de dagen die je doorbrengt in Vigo di Fassa nog magischer, met dieren die je mag aaien, knutseluurtjes, streekgerechten en ontspannen in het wellnesscenter.

www.hotellagrotta.it

3

Family Hotel Primavera

Het eerste Family Hotel in Trentino biedt al ruim twintig jaar unieke vakanties voor kinderen en hun families. Het hotel ligt in Levico Terme, een thermale badplaats waar je kunt genieten van een duik in het meer of een stevige bos- of bergwandeling. Alles in dit hotel is erop afgestemd om gezinnen in contact te laten komen met de natuur, door middel van de service, knutseluurtjes en activiteiten die je uit de drukte van alledag doen stappen en een nieuw ritme doen vinden.

www.familyhotelprimavera.com

4

Family Hotel Adamello

Als je tijdens de vakantie 'kwaliteit' met de kinderen wilt doorbrengen, is dit hotel op de Tonalepas de perfecte plek voor jou. Klimwandjes, leeshoeken en nog veel meer: alles is erop gericht om het verblijf van je kinderen zo aangenaam mogelijk te maken (er zijn ook speciale zomerkampen voor kinderen), maar je kunt ook met hen op avontuur gaan in het Nationaal park Stelvio en samen in het groen een sportactiviteit beoefenen.

www.hoteladamello.com

5

Fabilia Family Hotel Polsa

Temidden van de bergen van de Monte Baldo, op een steenworp afstand van de skipistes, ligt dit hotel met panoramisch zwembad en uitzicht op de bergen, 's zomers met open dak en 's winters overdekt en verwarmd. Het Children's park met springkastelen, toneelvoorstellingen, een chocoladefestijn, tussendoortjes, kinderverzorging en speciale menu's voor de allerkleinsten maken deze vakantie tot een onvergetelijke ervaring.

www.fabiliapolsa.com

6

Active, Family & Wellness Hotel Shandrani

Dit hotel midden in de natuur in Tesero, in de Val di Fiemme, biedt activiteiten en een ervaring op maat voor gezinnen. Het personeel houdt rekening met elke behoefte en begeleidt je bij alle momenten; kinderen kunnen spelen in de mini-clubs, tijdens de knutseluurtjes van de Bottega della Fantasia ('atelier van de verbeelding') of in de grote tuin genieten van de speeltuin; ontspan je in het wellnesscenter tijdens een massage voor moeder en kind of een speciale schoonheidsbehandeling voor kinderen en tieners.

www.shandrani.com

JAZZ OP GROTE HOOGTE

LANDSCHAP VOL GELUID

TEKST **Pietro Minto**
 FOTO'S **Alberto Bernasconi**
 ILLUSTRATIE **Giulio Castagnaro**

01

Ter gelegenheid van de Campiglio Special Week zorgden vier cellisten tijdens een driedaagse trekking voor de muzikale begeleiding en nog veel meer. 40 deelnemers uit de hele wereld vertellen over hun emoties en over de adembenemende uitzichten van de Val Gelada op Camp Centener, waar ze werden opgewacht door de jazzmuzikant die de geschiedenis van de Braziliaanse muziek heeft geschreven: Jaques Morelenbaum.

01 Concert bij het aanbreken van de dag bij de Passo del Grosté, in de Brenta

02 Bocca dei Tre Sassi

03 Mario Brunello, artistiek directeur van het Festival, tijdens de trekking

“Deze bergen die ooit zeeën waren, verwelkomen nu muziek, wat een lust is voor onze oren. Hier met jullie schrijven we nieuwe geschiedenis: die van ons.”

ANGELA GROSSI
Hong Kong

“Mijn eerste keer in de Dolomieten was een unieke ervaring: ik hou van de bergen en ik hou van muziek. Een combinatie van beiden in deze uitzonderlijke landschappen is ongelooflijk, magisch, heeft me enorm geïnspireerd. Toen ik weer thuis was, kon ik niet meer ophouden er met iedereen over te praten! Ik kom zeker terug!”

NICOLE DANNER
Ludwigsburg - Duitsland

JAZZ OP GROTE HOOGTE

Hoe het voelt om op een podium te spelen in het hart van de Dolomieten

STEFANO BOLLANI

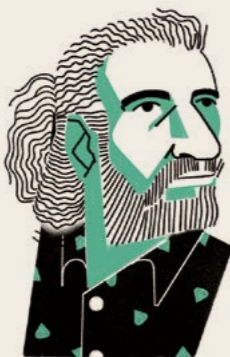
Voor uw album “Que Bom” bent u naar Brazilië gegaan om daar met lokale muzikanten muziek op te nemen: waar was u precies naar op zoek?

Ik wilde stukken opnemen die ik zelf heb gecomponeerd, maar wilde die een Carioca-sound geven. Daarom ben ik naar Brazilië gegaan om de muzikanten van weleer op te zoeken. Ik wilde mijn pianospel laten samengaan met een vliegend percussietapijt.

Jazz is ook improvisatie. Wat heeft deze vaardigheid u geleerd, in het leven naast de muziek?

Onder meer dat een fout een deur is die opengaat. In de muziek, net als in het leven, kan iemand anders een beter idee hebben dan jij, en dan volg je dat idee. Het is een beetje zoals wandelen op een onbekende plek, parallelwegen nemen en een interessantere dimensie ontdekken dan je gedacht had.

Pianist
en componist

U heeft over de hele wereld gespeeld, maar wat voor effect heeft het op u om hier alleen, in de Dolomieten, op het podium te staan?

Ik kom elke keer met heel veel plezier terug, spelen op zo'n magische plek is echt een privilege voor mij. Ik heb al op veel verschillende podia gespeeld, heel indrukwekkende ook, maar als ik zou moeten kiezen wat de meest bijzondere context was, is dat zonder enige twijfel die keer dat ik speelde in een sloppenwijk in Rio: dat was onbeschrijfelijk.

Wat voor relatie heeft u met social media en de hypergeconnecteerde wereld waar we in leven? Wat doet u om overal “van los te komen”?

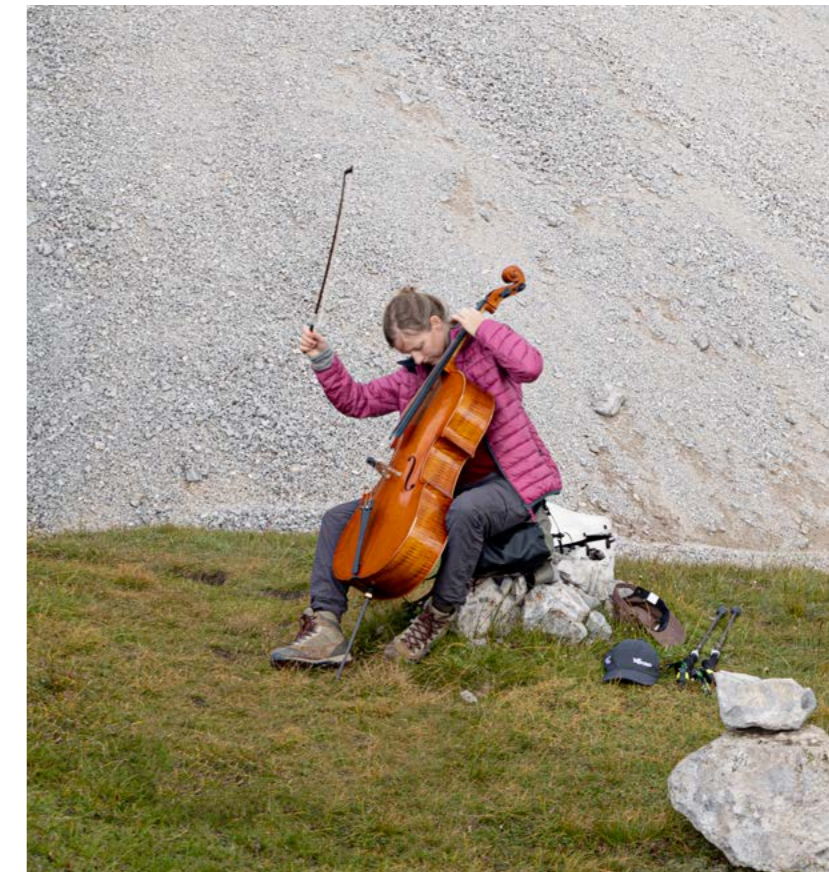
Ik ben eerder hypogeconnecteerd dan hypergeconnecteerd. Ik gebruik social media en technologie over het algemeen sporadisch of als ik het nodig heb. Tijdens het spelen kom ik overal van los, op die momenten telt alleen het hier en nu.

04 De trekkers tijdens de beklimming van de Val delle Glare

05 Naomi Berrill tijdens een concert op grote hoogte, op de Cima Vagliana

05

JAZZ OP GROTE HOOGTE

Van Buenos Aires tot de Dolomieten, reizen en spelen is alles wat je moet doen

JAQUES MORELENBAUM

Cellist, producent, componist, dirigent: waar herkent u zichzelf het meeste in?

Voor mij is het belangrijkste dat ik erin slaag om bijna alles te doen. Muziek is iets enorms, zo breed als het universum, en binnen dit universum zijn er miljarden microkosmosen. Elke microkosmos heeft zijn eigen interesses en belangen en een unieke smaak: voor mij is muziek olfactiever, sterker verbonden met de zintuigen dan met de academie.

Wat is het verschil tussen spelen in een normale concertzaal en spelen op een podium midden in de Dolomieten?

Het verschil is enorm. De beste muziek ontstaat wanneer de muzikanten de context tot zich hebben genomen zodat zij de energie van de plek op het publiek kunnen overdragen.

En welke rol spelen de bergen voor u? Hoe beleeft u die?

Ik ben geboren aan zee, in Rio de Janeiro. Ik hou om

Cellist
en componist

twee redenen van de bergen: gewoon omdat ze het tegenovergestelde zijn van de zee, en ten tweede omdat ik van de natuur hou. Een van de redenen waarom ik musicus geworden ben, is uit liefde voor de natuur: muziek is de poëzie van de natuur.

Iedereen heeft een plek nodig om zich in terug te trekken, of een activiteit om tot zichzelf te komen: hoe doet u dat?

Op veel verschillende manieren, maar onlangs, in een hotel, heb ik me overgegeven aan een activiteit die ik ongelooflijk rustgevend vond: een bad met hydromassage (lucht). De stilte, het geluid van het water, de warmte ...

U bent ook altijd onderweg ...

Elke musicus is een reiziger. Er zijn geen muzikanten die stil blijven staan. Kijk, hier op mijn smartphone heb ik alle concerten opgeschreven die ik in mijn leven heb gegeven (hij laat een document zien vol data, informatie en namen): met dat van vanavond staat de teller op ruim 2800 ... Ik ben altijd onderweg.

06

“De reden waarom ik elk jaar naar Trentino terugkom voor de ‘Sounds of the Dolomites’ is niet alleen de muziek, maar ook de rotstoppen die geleidelijk in de schaduw verdwijnen tijdens het invallen van de zonsondergang, de musici, oude en nieuwe vrienden, de berggidsen en de Italiaanse gastvrijheid.”

MUTSUMI MOCHIDA

Yokohama - Japan

07

PIETRO MINTO

Is geboren in de buurt van Venetië en woont en werkt in Milaan, waar hij schrijft over cultuur en technologie. In 2019 heeft hij meegewerkt aan de verhalenbundel *The Game Unplugged* (Einaudi).

ALBERTO BERNASCONI

Fotograaf en foto-editor, werkt samen met de belangrijkste internationale bladen zoals Stern, Financial Times en National Geographic. Van reportages tot corporate, hij fotografeert al meer dan 15 jaar de realiteit.

“Ik kom al 40 jaar in Trentino. Hier heb ik de stiltes, de bosgeluiden, het gemurmel van de beekjes, de bomen en de zonsondergangen leren waarderen. Sinds 25 jaar doe ik mee met de ‘Sounds of the Dolomites’: hier komen bergen en muziek bij elkaar op zeer bijzondere podia om bij weg te dromen.”

NEREO BISON

Padova - Italië

08

09

06 Jaques Morelenbaum tijdens een concert in Camp Centener

07 Naomi Berrill tijdens een concert op grote hoogte bij Rifugio Brentei

08-09 Fontana fredda, Rifugio Graffer, in de Brenta Dolomieten

DE DOLOMIETEN, IN ALLE RUST

290 miljoen jaar geologische geschiedenis gaat over oceanen die plaats hebben gemaakt voor roze toppen. Langlaufen is een uiterst toegankelijke en milieuvriendelijke sport waarmee je in alle rust een onontdekt schouwspel kunt bewonderen.

TEKST Raffaele Panizza

FOTO'S Daniele Lira

Het bos opent zich en de sporen van verschillende soorten Alpenskeeuwhazen houden langs de rand van de bomen op, voor je ontvouwt zich het uitzicht op de Cima Roma, de terrassen van de Cima del Grostè, de Val Gelada en de Orti della Regina. Voortglidend over de tien kilometer lange langlaufloipe van Campo Carlomagno raak je overweldigd door het panorama dat in een oneindige slow motion aan je voorbij trekt, alsof je lange latten dolly's voor je filmcamera zijn. Tijdens het skiën zie je dit van binnenuit maar dan zonder deze fantastische om-

vang en krijg je niet de gelegenheid om de reflecties en roze structuren van de kale rots te zien.

Tien jaar nadat de Dolomieten tot werelderfgoed van de Unesco zijn benoemd (toegekend op 26 juni 2009), met alle bijbehorende festiviteiten, lijkt langlaufen de beste manier om actie te combineren met de voldoening van de schoonheid, om op voordelige manier plezier te maken (geen skiliften en een uitrusting huren kost 13 euro per dag), om te genieten terwijl je over de vele Trentinese loipes langs de wanden

van de Dolomieten glijdt. “Steeds meer mensen, vooral veertigers, ontvluchten de drukte van de overvolle skipistes. Ze gaan op zoek naar nauwer contact met de natuur en komen dan uit bij deze sport”, vertelt Debora, lerares langlaufen aan het Centro Fondo in San Martino di Castrozza tegenover het fantastische panorama van de Sass Maor.

De passie wordt van vader op zoon doorgegeven, en op veel scholen in Trentino wordt langlaufen spelenderwijs gestimuleerd: routes bezaaid met bruggetjes, behendigheids spelletjes, en ballen die je met je stokken moet raken. “Zodra je achterover helt, krijg je het gevoel dat

RAFFAELE PANIZZA

Journalist en televisieschrijver, schrijft voor Vogue, Vanity Fair en Icon. Hoewel hij een echte fan van FC Milan is, schreef hij in 2010 de biografie van Inter-speler Mario Balotelli (Negrazzurro. La vita difficile di un ragazzo impossibile, te vertalen als Zwart-blauw, Het moeilijke leven van een onmogelijke jongen).

01 De wintersportplaatsen San Martino di Castrozza, Pale di San Martino, Cimon della Pala onderdeel van de bergketen de Palagroep

02 Nordic ski in Fulgaria, Coe-pas

03 Nordic ski bij de Carlo Magno-pas, Madonna di Campiglio

je opstijgt” zegt Massimo, die al vier decennia les geeft in Campiglio. “Je zou het niet zeggen, maar het eerste obstakel dat je moet overwinnen is je angst”. Maar zodra je die kunt loslaten, is het een lust voor je ogen en geest. Je kunt verdere verdieping zoeken in het MUSE in Trento, een wetenschapsmuseum waar een volledige etage gewijd is aan de geologische geschiedenis van de Dolomieten. Tweehonderdnegentig miljoen jaar geleden was hier de zee en nog steeds vind je fossielen in het dolomiet gedrukt: een schelp uit het Trias, tussen de reflecties van de sneeuw, die je alleen opmerkt als je te langzaam voortbeweegt.

02

03

TIPS

Scholen en loipes

Waar ga je heen om je passie voor langlaufen uit te voeren of verder uit te bouwen?

4 scholen en vele skileraren zorgen ervoor dat degenen die net hun eerste lessen hebben gevolgd en liefhebbers onvergetelijke dagen doorbrengen aan de voet van de Dolomieten.

1

Langlaufcentrum San Martino di Castrozza

Zijn route van negen kilometer behoort tot de spectaculairste van heel Trentino: deze strekt zich uit aan de voet van de Velo della Madonna en de Cimon della Pala, gaat door het bos van Colfosco en de biotoop Prà delle Nasse, een beschermd gebied en het laatste veengebied in de Dolomieten, dat bevolkt wordt door reebokken, wolven en eekhoorns.

2

Langlaufcentrum Campo Carlomagno

« De route tekent zich af langs drie ringen: een “baby”-route van drie kilometer, een “sprint” van zeven en de “World Cup” van tien » legt Silvio uit. Hij is een van de leraren op deze spectaculaire piste, waar in het verleden kampioenen hebben getraind als Giorgio Di Centa en Stefania Belmondo. Het uitzicht over de Dolomieten van de Brenta is monumentaal, de route baadt de hele dag in het zonlicht. Er wordt ook biathlon beoefend, een combinatie van langlaufen en schijfschieten.

3

Langlaufcentrum Viote Monte Bondone

In een zonnig dal, aan de voet van de Tre Cime van de Monte Bondone, 35 kilometer aan geprepareerde loipes, zowel voor de klassieke techniek als voor de skating-variant. Deze worden al aan het begin van het seizoen voorzien van kunstsneeuw en bevatten ook parcoursen speciaal voor andere disciplines, zoals de fatbike, rodelen en nordic walking.

4

Langlaufcentrum Passo di Lavazè

Langlaufen aan de voet van de Latemar, dat door geologen bestempeld wordt als een waarlijk “gefossiliseerd atol”, dat in perfecte staat bewaard is gebleven. De lokale skischool is actief vanaf 1971 en is gespecialiseerd in het aanleren van de klassieke techniek, skating, bochten maken en bergafwaarts gaan. Daarnaast beroept het centrum zich op een lange traditie om de discipline toegankelijker te maken voor mensen met een handicap.

DARIO COLOGNA

LOL IN LANGLAUFEN

ILLUSTRATIE André Ducci

Veertig wedstrijden per jaar en meermaals goud gewonnen in Val di Fiemme en in het dorp Lago, onderdeel van de gemeente Tesero. Dario Cologna was de eerste Zwitserse langlaufer die het wereldkampioenschap in deze discipline won. En hij beleeft de bergen ten volle: “Met een glas rode wijn aan het einde van de dag, als beloning voor de inspanning”.

M

et zijn voorkomen van acteur uit een Amerikaanse action movie, heeft de Zwitser Dario Cologna als eerste Helvetische langlaufer de wereldbeker in dit specialisme gewonnen. Gek op golf, op de thrillerschrijver Jo Nesbø, op voetbal en op Italiaanse rode wijn (“Na de wedstrijden in Val Fiemme behoort een glas Teroldego tot een van de grootste genoegens”). Met zijn drieëndertig jaar kan hij bogen op een palmares van vier Olympische gouden medailles en evenveel overwinningen tijdens de Tour de Ski, een langlaufwedstrijd over meerdere etappes. “Van de sprint tot aan 50 kilometer: ik waag me graag overall aan: langlaufen is een van de meest gevarieerde disciplines die er zijn”.

Aan hoeveel wedstrijden neemt u jaarlijks deel?

Het seizoen is relatief kort maar zeer intens: er zijn minstens veertig wedstrijden die je niet kunt overslaan.

Is het een sport met een hoog risico op ongevallen?

Absoluut niet. Wanneer je valt zijn de gevolgen gering. Het enige gevaar schuilt in spierscheurtjes, wellicht te wijten aan een overmatige trainingsbelasting, en wat last aan de rug wanneer je geen goede houding aanneemt.

Wat is uw herinnering aan Italië die u het meest is bijgebleven?

Het goud dat ik heb gewonnen bij de wereldkampioenschappen in 2013, met het ski-gebied Alpe Cermis in de verte. En daarnaast het langlaufstadion in het dorp Lago, in de gemeente Tesero: qua landschap een van de fraaiste ter wereld.

Welke andere wintersporten beoefent u ter ontspanning?

Ik vind fat-bike en snow-kite leuk. En uiteraard skiën in de Alpen, wat ik gebruik als ontspanning na de zwaarste trainingssessies. Ik woon in Davos en de pistes liggen

letterlijk achter mijn huis.

En zodra de sneeuw begint te smelten?

Trekking en ski-roll, een soort langlaufen ‘op wielotjes’, dat wordt beoefend op asfalt en waarmee je de twee basisstijlen nadoet: skating en het traditionele langlaufen.

Wat is de amusantste variatie bij het langlaufen?

Ik zou zeggen de biathlon, die skiën combineert met gewoenschietsen op een doel.

Waarom komt het langlaufen weer zo in de mode, denkt u?

Omdat het goedkoop is en het hele lichaam traint. Je kunt het een paar uur beoefenen en je vervolgens bezighouden met iets anders, zoals naar de sportschool gaan. En omdat de tijd na de training kan worden bekroond met een fantastisch rondje wellness: een saunagang en daarna een duik in het ijskoude water, perfect.

OP DE PEDALEN

Meer dan 430 kilometer fietspaden langs rivieren, beken, oude dorpjes, landerijen en bossen vormen een exclusief netwerk voor weewielers en zijn een lust voor het oog.

TEKST Michele Sasso

FOTO'S Giuseppe Ippolito

Korte stukken onverharde weg wisselen fietspaden af, met aan de ene kant de rivier de Adige en aan de andere kant appel- en druivengaarden. Het is een triomf van kastelen, Oostenrijks-Hongaarse forten en oases vol natuur. Vanaf de Brennerpas, de toegangspoort tot Oostenrijk, vertrekken de fietsers in groten getale en komen 4 tot 5 dagen later aan in Trentino, om vervolgens naar beneden door te fietsen naar Verona. Voor wie echter besluit de fietspaden in Trentino te doorkruisen, ligt er meer dan 400 km schoonheid en natuur in het verschiet. Elf verschillende routes: van Valsugana naar de meren van Toblino en Cavedine, routes boven de 1.300 meter in Val di Fiemme en Val di Passa, tot aan de zeven kerkjes in het dal met dezelfde naam, aan de grens met de provincie Brescia. Wij besloten onze fietstocht in Trento te starten en 40 kilometer verderop in badkleding aan de oevers van het meer, onder de warme zon, te laten eindigen. Op de pedalen verbinden we zo de rivier de Adige met het Gardameer. We

laten de provinciehoofdstad achter ons en passeren het Wetenschapsmuseum en de nieuwe wijk die door Renzo Piano gebouwd is op de plek waar voorheen de Michelingebouwen stonden. Net buiten de stad komen we aan bij wijnhuis Ferrari, de thuisbasis van de Trentodoc, een consortium van 53 wijnhuizen waar 9 miljoen flessen per jaar worden geproduceerd. Hier ontstond, dankzij Giulio Ferrari, in 1902 de Italiaanse mousserende wijn: hij besefte als eerste dat de druiven door de grote hoogte van de wijngaarden een unieke eigenschap kregen, waardoor ze met de Chardonnay-druif een mousserende wijn van hoge kwaliteit konden maken. Tegenwoordig biedt het gelijknamige wijnhuis rondleidingen, proeverijen en bezoeken aan om de kunst van de bubbels, architectuur, schilderkunst en lekker eten te ontdekken.

Zodra we de huizen en gebouwen achter ons hebben gelaten, fietsen we tussen wijngaarden vol Marzemino, Enantio en Merlot die in deze streek worden geteeld.

02

Je kunt vaak genoeg even van de hoofdweg af om wijnkelders, agriturismo en herdershutten tegen te komen. Verder zuidwaarts komen we bij Rovereto, kunststad onder de steile berghellingen

Je kunt vaak genoeg even van de hoofdweg af om wijnkelders, agriturismo en herdershutten tegen te komen. Iedereen die van krachtige smaken houdt en van bergtochten met een klim naar 1.075 meter, moet een bezoek brengen aan de berghut Maranza. Deze vestiging van de Slowfood-keten werkt niet alleen uitsluitend met biologische producten, maar staat ook garant voor een menu op basis van ingrediënten van veehouders, kwekers, telers, verwerkers en distributeurs uit Trentino. Hun doel is bekend: minder uitstoot van vervuiling en lokale producten in het zonnetje zetten. Weer terug aan de oever van de Adige komen we na 12 kilometer bij een Bicigrill-kiosk (handig om je tweewieler te laten repareren) en vervolgens bij het betoverende landschap van de Taio. Dit bijna 5 hectare grote moerasgebied dankt zijn naam aan “taglio” of “af-

snijding”, waar de rivier een ruime bocht maakt. Dit was een van de belangrijkste watergebieden in het dal en werd in lokale wetenschappelijke kringen geroemd als waardevol natuurgebied voor zeldzame planten en dieren. Ondanks deze rijkdom werden meerdere delen drooggelegd, echte “afsnijdingen” die het gebied hebben ingekort, om plaats te maken voor nieuwe landbouwgrond. In de jaren ‘90 werd het gebied gelukkig hersteld en kun je er tegenwoordig vogels spotten. Om even uit te rusten kunnen we kiezen tussen Calliano en Besenello, waar we Castel Pietra, dat het decor vormde voor belangrijke veldslagen, en de imposante burcht van Castel Beseno kunnen bewonderen.

Na een paar trappen op de pedalen worden we verwelkomd door Nomi met wijnhuis Pedrotti, waar de flessen Trentodoc “bewerkt” worden en opgeslagen in

03

04

01 Deel van de fietsroute bij de San Giovanni-pas

02 Castel Beseno, gemeente Besenello, momenteel een van de gebouwen van het museumcomplex van Castello del Buonconsiglio

03 Deel van de fietsroute aan de oevers van de Adige richting de fiets- en voetgangersbrug van Nomi

04 Doorkijkje op Piazza Adamo D’Arogno, Trento. Aan de rechterkant de kathedraal van San Vigilio

een grot die door erosie is ontstaan en in de Eerste Wereldoorlog met dynamiet is opengelegd om dienst te doen als depot en schuilkamer tegen luchtaanvallen. Paolo Pedrotti, de kleinzoon van de oprichter, was toen nog een kind en kwam hier om voor de bommen te schuilen. Als volwassene begreep hij eind jaren ‘70 dat dit een perfecte plek was om wijn op te slaan voor de “koolzuurontwikkeling en bubbelvorming” volgens de traditionele methode (de méthode champenoise op zijn Frans). Nu houdt de vierde generatie zich bezig met de productie en wordt alle wijn onder de berg bewaard en geproefd (op afspraak). 5 kilometer verderop kunnen we de pedalen weer met een glaasje combineren bij de distilleerderij van Marzadro di Nogaredo. Als je wilt kennismaken met het beroemdste destillaat van Italië, grappa, ben je hier op het juiste adres. Binnen worden we getraakteerd op een spektakel van koperen ketels, de stilte van de rijpingskamers

waar de grappa jaren lang mag rusten en de ruimtes waar we bijna 50 verschillende soorten grappa mogen proeven. We fietsen verder zuidwaarts naar Rovereto, met zijn schitterende oorlogsmuseum, het Huis voor futuristische kunst van Depero en het MART, het museum voor moderne en hedendaagse kunst. In deze gemeente vinden we ook de wijnkelders van Letrari: opgericht in 1976 en dankzij het bijzondere terroir en microklimaat van de Vallegarina worden hier 23 verschillende soorten wijn gemaakt. Op vijf minuten van het centrum komen we aan bij de 10 hectare wijngaarden rondom het zestiende-eeuwse Castelliere, die de thuisbasis vormen van landbouwbedrijf Balte. Het ligt 350 meter boven de zeespiegel waardoor ze, dankzij de klimatologische omstandigheden, naast de onvermijdelijke spumante ook de blauwe druiven Cabernet Sauvignon, Lagrein-Merlot en Barbanico kunnen telen. De route, waar liefhebbers

05

06

GIUSEPPE IPPOLITO

Portretfotograaf en fotografiereregisseur gespecialiseerd in reclamereportages en reportages voor de uitgeverijbranche.

05 Bar Due Colonne, Rovereto

06 Steegje in het oude centrum van Rovereto

van alle leeftijden elkaar tegenkomen, gaat verder langs de oevers van de rivier de Adige naar de wijngaarden van Mori. Hier bereiken we ook de afslag die ons westwaarts naar het Gardameer voert, terwijl de fietsroute door de Vallagarina verder zuidwaarts doorgaat naar de stadjes Ala en Avio. De watertolhuisjes, de gebouwen van de droogleggingsgemalen en landbouwgronden maken plaats voor beekjes en de San Giovanni-pas, die met 287 meter de enige echte “klim” vormt om Torbole te bereiken. In Loppio worden we verwelkomd door Duchi's Bicigrill: direct aan de fietsroute rusten we hier even uit en proeven we van de lokale soorten kaas en worst. Dan wacht ons de laatste afdaling: twee kilometer pure passie met de wind in de rug en uitzicht op het Gardameer voor ons. Dit stukje Trentino, “ingeklemd” in het zuiden, is een paradijs voor surfers. Maar Ora del Garda is ook een zegen voor fietsers en het is heel belangrijk om het water uit de wijnvelden van Trentino af te voeren.

TRENTINO OP TWEE WIELEN

1

Fietsroute langs de Adige

Het Trentinese deel van de fietsroute langs de rivier de Adige die Bolzano met Verona verbindt, is zo'n 80 km lang. Onderweg kom je langs de bicigrills (speciale wegrestartaurants voor fietsers) in Cadino, Trento, Nomi en Avio. Een van de meest interessante delen loopt van Trento naar Rovereto en slingert zo'n 30 km lang tussen de wijngaarden van de Vallagarina door. Hoogtepunt? Het silhouet van Castel Beseno dat het landschap domineert.

2

Adige - Garda

Deze route verbindt de Vallagarina met het gebied rond het Gardameer en is aangesloten op de fietsroute in het Adige-dal die langs Trento en Rovereto loopt. De route tussen de Adige en het Gardameer loopt van Mori naar Riva del Garda, is zo'n 20 km lang en fiets je gemiddeld in 2,5 uur, met een hoogteverschil van slechts 227 meter.

3

Fietsroute rond de meren

Het lint van de deze fietsroute rond de meren dompelt je onder in de historie en cultuur van Trentino. Volg de rivier de Sarca 40 km lang stroomopwaarts, vanaf de oevers van het Gardameer tot aan de spiegelmeren van Cavedine, Santa Massenza en Toblino. Stop bij de Bike&Wine-bar van Dro of de bicigrill van Linfano.

4

Valsugana

Deze route begint in het dorpje Pergine en doorkruist met 52 km heel Trentino. Het fietspad is vrij vlak en slingert langs de loop van de rivier de Brenta vlak langs de meren van Caldonazzo en Levico. Onderweg kun je stoppen om bij de bicigrills van Levico Terme, Tezze, Castelnuovo en Novaledo bij te komen.

5

Valli di Fiemme en Val di Fassa

Een 48 km lange route door weides, sparren- en larixbossen, met de Dolomieten van de Latemar en de Catinaccio die het uitzicht omarmen. Vergeleken met andere fietsroutes is er hier wel wat hoogteverschil, dus training kan geen kwaad. Stop als je moe bent even bij de bicigrills van Predazzo en Moena.

6

Val di Non

Tijdens de bloesemperiode in april hult de appelvallei zich in een grote witte wolk. Maar ook in de maanden daarna blijft het een betoverende plek, met het diepe groen in de zomer en de gekleurde koelte in de herfst. Een spektakel voor natuurliefhebbers en fietsfanaten langs een rondweg van 20 kilometer.

7

Valle del Chiese

De 20 km lange route vanaf de bron van de Chiese aan de oevers van het Idromeer, loopt langs Storo, en eindigt aan de andere kant van de vallei in Bondo. Dit is het land van de zeven Pieve, de zeven kerken. Je komt er talrijke artistieke getuigenissen tegen, van de Parochiekerk van Santa Maria a Condino tot die van Santa Giustina in Pieve di Bono.

8

Valle del Primiero

Fietsen in een spectaculaire ansichtkaart met de Pale di San Martino op de achtergrond, dat is wat de wandel- en fietsroute van Primiero te bieden heeft. Met zijn ongeveer 10 km verbindt het alle dorpjes in de streek: Imèr, Mezzano en Primiero San Martino di Castrozza verenigen zich zo met de dorpjes Transacqua, Fiera di Primiero, Siròr en Tonadico.

9

Val Rendena

Deze route van 23 km langs de loop van de rivier de Sarca begint vlak boven het Lago di Ponte Pià, het dorp Ragoli en loopt tot Carisolo, en dompelt je helemaal onder in de natuur. Het fietspad is ontworpen als een lint dat goed in het prachtige alpenlandschap van het Natuurpark Adamello-Brenta is opgenomen.

10

Val di Sole

Het fietspad in de Val di Sole loopt langs de Noce, een bergstroom waarop je de rubberboten van rafters, kajaks en kano's voorbij ziet komen. De route begint bij de brug van Mostizzolo aan de grens met de Val di Non en loopt door tot Cogolo di Peio, met een totale lengte van ongeveer 34 km.

11

Val di Ledro

Op de fiets door een pre-Alpijns dal uit de ijstijd, met een meer waarin je jezelf kunt zien. Het fiets- en wandelpad van Ledro slingert zo'n 9 km door dit dal. De mountainbike is het middel bij uitstek voor deze route waarin een aantal onverharde stukken zijn opgenomen, maar met enige voorzichtigheid is het ook met een tour- of racefiets te doen.

OLIE UIT HET NOORDEN

Aan de voet van de Dolomieten bieden de olijfboomgaarden van Trentino een onverwacht mediterrane aanblik. Ontdek de unieke kenmerken van deze bijzondere olijfolie met een eeuwenoude geschiedenis.

TEKST Nicola Andreatta

FOTO'S Mattia Balsamini

Trentino is het noordelijkste punt waar olijven nog verbouwd kunnen worden. Hier, dicht tegen de 46ste breedtegraad, groeien namelijk bijna honderddertigduizend middelgrote olijfbomen. Het Gardameer zorgt ervoor dat dit kleine maar zeer fijne mirakel van de landbouw kan bestaan: omdat het na de zomer slechts zeer langzaam afkoelt, zorgt dit meer tussen de bergen voor een verbazingwekkend mediterrane microklimaat in een streek die anders 'veroordeeld' zou zijn tot het strenge hooggebergte klimaat. Dezelfde bergketen die de streek omringt draagt bij aan het zachte klimaat omdat het de koude noordenwind tegenhoudt.

De oude Romeinen profiteerden ruim tweeduizend jaar geleden al van de afwisselend gematigde en koude wind in de streek om olijfolie te produceren. In de loop der eeuwen heeft de olijfbouw het landschap onmiskenbaar gevormd: langs de oevers van het Gardameer en op de hellingen van de Valle del Sarca bepalen de elegante olijfterrassen regelmatig het uitzicht en bieden zij een overgetelijke aanblik. Een aanblik die de toeschouwer in verrukking brengt, met eeuwenoude bomen op de voorgrond en verlaten kastelen op de achtergrond - te beginnen met de intrigerende rotsburchten van Arco en Drena - en aan de horizon de eeuwige bergtoppen.

In de middeleeuwen waren het vooral kloosterordes die de olijventeelt in leven hielden: de olijfbouw in het bijzonder was een van de kenmerken van de kluizenarij

01

van San Colombano, die in de buurt van Rovereto in de rots is gebouwd. Tegenwoordig worden de olijfbomen in Trentino verzorgd door honderden kleine - en zeer kleine - producenten. Olijvenperserijen vinden we van de oevers van het Gardameer tot aan de regio van Arco en Dro, die niet alleen bekendstaat om zijn olie maar ook om zijn libertysfeer en de vele rotswanden waar je kunt klimmen, soms zelfs recht boven de golvende grijsgroene boomgaarden. De productie van olijven uit Trentino is tamelijk be-

perkt: ongeveer 1200 ton olijven per jaar, wat in het niet valt in vergelijking tot de rest van Italië. De troef van dit product is dan ook niet de kwantiteit, maar wel de kwaliteit, erkend en op papier gezet in 1998 met de toekenning van de beschermde oorsprongsbenaming Garda Trentino DOP. Om die te krijgen moet de olie voor minstens 80% uit de cultivars Casaliva, Frantoio, Leccino en Pendolino bestaan, aangevuld met andere plaatselijk geteelde variëteiten (zoals Raza en Favarol). Volgens de regels moeten de olijven ook geoogst zijn voor 15 januari en binnen vijf dagen na de oogst zijn geperst, en wordt de olie aan strenge controles onderworpen.

In werkelijkheid worden de olijven veel vroeger geoogst dan in januari, voor de winter de valleien onder een wit sneeuwtapijt bedekt. "De regels zijn lang geleden opgesteld, toen onder andere het klimaat anders was", aldus Laura Turri, voorzitter van het Consorzio olio Garda DOP. Vandaag de dag "beginnen we met oogsten wanneer de olijven beginnen te verkleuren, dus van groen naar bruin en paarsachtig gaan. De afgelopen jaren gingen de olijvenperserijen rond half oktober open, en sloten ze eind november."

Wat er uit de perserijen komt, is een groene olijfolie met een goudgele glans

01 / 02 Olijvenoogst, Riva del Garda

NICOLA ANDREATTA

Copywriter, ghostwriter en freelance artikelschrijver, schrijft al jaren voor het web en voor de gedrukte pers. Hij koestert een diepe liefde voor Trentino en laat zijn computer, wanneer het ook maar enigszins kan, graag achter om rond te dwalen in de Dolomieten en de Lagorai.

en een zeer lage zuurgraad, een licht grasachtige geur en een lekkere, fruitige smaak. Een harmonieuze en evenwichtige olie met pittige en bittere toetsen, met noten van artisjok en amandel. "Wie échte Garda-olijfolie produceert, met respect voor het productdossier in alle stappen van het proces, heeft het niet gemakkelijk" benadrukt Turri, "maar heeft wel het recht om het met trots op het etiket te vermelden: dit is niet zomaar een extravergine olijfolie, maar Garda-olie DOP. En dat is heel wat anders."

Door de eeuwen heen hebben D'Annunzio, Goethe, Dante en zelfs Vergilius de olie uit Trentino bezongen om haar bijzondere kwaliteiten. Maar de lof komt niet alleen uit literaire hoek: in 2009, bijvoorbeeld, kreeg de DOP Garda Trentino de felbegeerde erkenning van 'Beste olie ter wereld' in de categorie fruitige olie, vóór 248 concurrenten uit de verste uithoeken van de wereld.

Je hoeft geen expert te zijn om dit eeuwenoude erfgoed uit Trentino naar waarde te schatten: ga gewoon maar eens wandelen in de schaduw van de olijfbomen, "over het landschap verspreid als een kudde schapen", en laat je blik glijden over het Gardameer en de bergen, hoger en hoger, tot de glinsterende gletsjers van de Dolomieten.

NIET ALLEEN DOP: IEDEREEN ZIJN OLIE

Ongetwijfeld is de olie DOP Garda Trentino de bekendste exponent van de olieproductie in Trentino. Deze wordt verkregen uit een blend van minimaal 80% van de cultivars Casaliva, Leccino, Pendolino en Frantoio. Dit betekent echter niet dat het in de olijvenperserijen in de Gardastreek niet mogelijk is andere soorten olie te proeven.

Enkele producenten richten zich van tijd tot tijd op de extravergine mono-varianten, door bij voorbeeld de enige olijven van de lokale Casaliva-soort te

selecteren: het resultaat is een licht bittere olie, met pikante en minerale kenmerken. Bij een andere gelegenheid geven ze echter weer de voorkeur aan de Frantoio-soort om een olie te verkrijgen die verrijkt wordt met de smaak van artisjok, verse kruiden en amandelen.

Tot slot is er een steeds rijker aanbod aan Bio-olies uit Trentino. Dit is een certificering die een kweektechniek roemt die in dit gebied al eeuwenlang wordt gehanteerd.

OMGEVING

Aantallen Garda DOP olie in Trentino

In Italië zijn er 42 gecontroleerde, erkende benamingen (DOP) voor olijfolie, waarbij elk van hen zich beroept op specifieke kenmerken. De olie Garda DOP Trentino onderscheidt zich, alleen al vanwege zijn beperkte productie en vanwege historische, geografische en organoleptische redenen.

0,50

Is de maximaal toegestane zuurgraad voor de Garda DOP Trentino-olie. Het vetzuur maakt de olie tot een speciale bondgenoot om ons cardiovasculaire systeem gezond te houden.

1.200

Producenten in Trentino. De meesten van hen zijn zeer klein in omvang. Ze verzorgen in totaal ongeveer 127.000 olijfbomen.

9

Gemeentes waar de olijfolie DOP uit Trentino wordt geproduceerd, ofwel Arco, Cavedine, Drena, Dro, Nago-Torbole, Madruzzo, Riva del Garda, Tenno en Vallelaghi.

3

Productiegebieden en dus de etiketten van de Garda DOP. Naast de olie van DOP Trentino is er namelijk ook de olie DOP Gardo Bresciano en de olie DOP Garda Orientale.

200

Hectoliter olie DOP Trentino die gemiddeld jaarlijks wordt geproduceerd. Een minuscuul percentage van de nationale productie, maar juist daarom ook van onschatbare waarde.

02

LAND VAN WATERVALLEN

ILLUSTRATIE Matteo Signorelli

Wandelen in de stilte van het bos en ademloos luisteren naar het donderende geraas van een waterval: in Trentino zijn er heel wat waterlopen die door het grote verval in de bergen uitmonden in een spektakel dat nooit verveelt. Dichtbij een waterval komen is een ervaring voor al je zintuigen tegelijk; recent onderzoek heeft aangetoond dat het een diepgaande, ontspannende werking heeft op lichaam en geest. Kom het zelf ervaren, het hele jaar door.

01 CASCATE DI VALLESINELLA

De 'Cascate Alte, di Mezzo e Basse', oftewel de hoge, middelste en lage watervallen, in het hart van het natuurgebied 'Parco Naturale Adamello-Brenta', zijn gemakkelijk bereikbaar vanaf Madonna di Campiglio of vanaf het Rifugio Vallesinella. Het spel van het water van het riviertje Sarca di Vallesinella, dat uit de rots ontspringt en soms over het pad stroomt, verdwijnt in het majestueuze geraas. Via de reeks bruggen tussen de rotsen, sparren en rhododendrons kom je bij de watervallen zodat je van dichtbij van hun schoonheid kunt genieten.

03 L'ORRIDO DI PONTE ALTO

Op slechts een paar minuten afstand van het centrum van Trento kun je een waterval van binnenuit bekijken: de Orrido, een canyon die in het rode kalksteen uitgesleten is door het water van de rivier Fersina, met enkele oude waterwerken die vanaf het jaar 1500 zijn gebouwd. Waag jezelf tijdens het bezoek - uitsluitend onder begeleiding van een gids - tussen de ruim 40 meter hoge watervallen, in een contrast van kleuren verweven met het indrukwekkende geluid van het water waar je alleen maar sprakeloos naar kunt luisteren.

05 LE CASCATE DEL NARDIS

Met hun hoogte van ruim 130 meter staan ze symbool voor de Val Genova, een zijvallei van de Val Rendena, en komen voort uit de Rio Nardis die ontspringt op de Presanella, een van de hoogste toppen in Trentino. Deze watervallen zijn in elk seizoen even betoverend en kunnen bereikt worden via een eenvoudig wandelpad door het bos of via een verkeersvrije weg. Een paar kilometer stroomopwaarts vind je de Lares-watervallen, die ontspringen uit een larikswoud ('lares' is het plaatselijke woord voor lariks).

02 CASCATA DEL LUPO

Een val van 36 meter diep het ravijn in, uitgesleten in het porfirische gesteente, waar het heldere water glinstert tussen de donkere rotsen en het groene mos. Op 20 minuten afstand van Piazzese, op de Altopiano di Pinè (hoogvlakte van Pinè), brengt een steile afdaling over de natuurlijke traptreden, tussen stenen en boomwortels, je in minder dan twee uur tijd naar de fascinerende piramides van Segonzano: een karakteristieke natuurlijke rotsformatie in de vorm van zuilen. De waterval is ook 's winters zichtbaar, wanneer het water in een ijsculptuur verandert.

06 CASCATE VAL DAONE

De 140 watervallen van de Val Daone bieden zowel 's zomers als 's winters een adembenemend spektakel, wanneer het water verandert in majestueuze muren van ijs waar ijsklimmers hun hart aan kunnen ophalen. De watervallen worden gevormd door beken en stromen die de vallei de bijnaam 'klein Canada' hebben gegeven. Als het ijs weer smelt, zorgt het klaterende water tussen de stenen en het geraas van de watervallen voor een onvergetelijke soundtrack bij je wandelingen.

04 LE CASCATE SAËNT

Val di Rabbi is een oase die ontstaan is door het stromende water van de beek Rabbies: al wandelend over de houten loopbruggen worden je voeten natgespetterd en kun je het spel van het zonlicht in het water observeren. Wie van een langere wandeling houdt, kan doorgaan tot de monumentale lariksen, of een paar kilometer stroomafwaarts de emotie ervaren van wandelen over een 60 meter lange Tibetaanse hangbrug over de Ragaio-lo-waterval.

07 CASCATA DEL GORG D'ABISS

Na een eenvoudige wandeling langs de Massangla-beek vanaf Tiarno di Sotto, in het Ledro dal, zie je de waterval opdoemen. Deze ligt beschermd tussen de rotsen, zodat je 's zomers een verfrissende duik kunt nemen. De molen Mulino dei Bugatini, gebouwd in de vijftiende eeuw en actief gebruikt tot halverwege de twintigste eeuw, is een bezienswaardigheid onderweg. Ook de nabijgelegen biotoop van het meer van Ampola en de gelijknamige waterval zijn een bezoekje waard.

Adriano Taller vertelt over het Sentèr del Guardia, het pad dat door de Val di Non slingert en dat hij meter voor meter heeft opgeschoond en in ere hersteld. Een symbool van zijn passie en liefde voor een gebied

dat, zoetjes aan, klaar is om plaats te maken voor mountainbikers en nieuwe ontdekkers van een tien kilometer lang pad op de flank van een onvergetelijk landschap.

PADEN HERONTDEKT

TEKST Alessandro Monaci
FOTO'S Mattia Balsamini

Lange, groene heuvelruggen slingeren zich door de Val di Sole. De bossen op de flanken staan vol kaarsrechte lariksen en indrukwekkende beuken die in de herfst dieporanje kleuren; open plekken in het bos zijn bedekt met een zacht tapijt van gras waar je regelmatig reeën en eekhoorns ziet.

Het netwerk van wandelpaden op de hellingen lijkt van nature zo mooi te zijn, maar niets is minder waar. Wat in de ogen van een leek een ongerept landschap lijkt, is in werkelijkheid het resultaat van eeuwenlang ingrijpen door de mens. In het geval van de bossen en de paden op de oostelijke helling van de Monte Peller, boven het gehucht Cles, is het zelfs vooral het resultaat van het werk van één man. Voor wie, net als ik, niet kan beslissen waar hij moet be-

01

ginnen om dit gebied te ontdekken, is het *Sentèr del Guardia* het ideale pad om mee te starten. Mijn gids is de “wachter”, ofwel de voormalige jachttopziener Adriano Taller. Hij kent deze bossen als geen ander. Eerst heeft hij er 28 jaar in rondgelopen als jachttopziener, daarna als gemeenteraadslid. Ongeacht deze titels merk je meteen dat deze man een ware passie en een grote liefde koestert voor dit gebied. Een passie die hij concreet vorm heeft kunnen geven in het opnieuw aanleggen van dit pad.

Al wandelend over een deel van het traject, wijst Taller me bepaalde bomen, open vlakten en wegen aan - met de ty-

02

perende diepgaande kennis van wie in deze bossen heeft gewerkt - en vertelt hij hun verhaal in een mengeling van Italiaans en het plaatselijke dialect, want sommige dingen kun je alleen goed weergeven in het dialect.

Het verhaal van het *Sentèr del Guardia* is het verhaal van Cles, maar ook het verhaal van een wederopstanding. De wederopstanding van oude paden en wegen, de herleving van de nagedachtenis aan het leven in de bergen en de herleving van de mensen die door middel van het hier gedane werk een tweede kans hebben gekregen. Het team dat in 2015 en 2016 aan dit project heeft gewerkt, bestond namelijk uit mensen uit sociale werkplaatsen die Taller, tijdens de uren die door de gemeente beschikbaar werden gesteld, inzette om de oude en overgroeide paden op te schonen en verbindingspaden aan te leggen tussen de verschillende routes. En dit met respect voor het terrein en zonder grote middelen, met slechts een snoeimes en een pikhouweel, om het gebied net voldoende aan te passen en het toegankelijker te

maken en op te schonen.

De *Wachter* en zijn team hebben geen volledig nieuw pad aangelegd puur en alleen om hun eigen stempel te drukken op het bos van Cles. Integendeel, het pad is zo uitgewerkt dat het zo veel mogelijk bezwaardigheden met elkaar verbindt. Het resultaat is een traject van zo'n 10 km lang, op de hellingen, ideaal om in een paar uur tijd te ontdekken wat een prachtige streek dit is.

Het landbehoud was niet alleen een kwestie van materiële interventie, maar ook van het collectieve geheugen. Er zijn tientallen traditionele toponiemen verzameld en gecatalogiseerd, die anders verloren zouden gaan met het verdwijnen van de oudere generatie dorpsbewoners. En het zijn niet zomaar namen: een roos behoudt haar geur, ook als ze een andere naam krijgt, maar een plaatsnaam verraadt vaak een deel van de geschiedenis. De naam *Pian della Forchja*, zo vertelt Taller als we er voorbij komen, duidt bijvoorbeeld aan dat dit de plaats was van een “forca”, een galg, waar eeuwenlang doodstraffen werden uitgevoerd.

03

01 Doorkijkje op het *Sentèr del Guardia* dat in ere is hersteld door Adriano Taller en zijn team, en dat van Verdè tot Rifugio Peller loopt.

02 Adriano Taller en zijn collega's verwijderen de begroeiing over het pad tussen Verdè en Rifugio Peller.

03 Adriano Taller wijst de weg aan die loopt tussen Verdè en Rifugio Peller.

De lichamen bleven vervolgens op de heuvel liggen, goed zichtbaar vanaf het dorp. Terdoodveroordeelden zijn er gelukkig niet meer, maar we komen wel een paar fietsers tegen. Taller vertelt dat de eersten die het pad herontdekten Duitse mountainbikers waren. Nu kunnen zij, en met hen vele andere liefhebbers van de bergen, genieten van deze bossen, of ze zich er nu wel of niet bewust van zijn dat de schoonheid ervan te danken is aan de *Wachter* en zijn team.

ALESSANDRO MONACI

Werd in 1990 geboren in Bergamo. Deze alpinist en historicus heeft in verschillende tijdschriften artikelen gepubliceerd over bergen, gebeurtenissen uit het verleden en herinneringen. Hij is co-auteur van het werk “Gli Ultraomini” van CTRL. Een ander boek verschijnt binnenkort bij Mulatero.

MATTIA BALSAMINI

Startte in 2008 in Los Angeles een opleiding bij het Brooks Institute en werkte in 2010 samen met de studio van David LaChapelle als studiomedewerker en archivaris. Na zijn bachelor keerde hij in 2011 terug naar Italië. Sinds 2012 doceert hij fotografie aan de IUAV universiteit van Venetië.

Voor wie wil blijven wandelen

Routes en berghutten om je wandeltochten voort te zetten en je te verliezen in de groene schakeringen van de bossen van Trentino.

1

Il Sentèr del Guardia Val di Non

Vertrek vanaf Sant del Chjatar en aankomst bij Malga Tuena. Dit pad, met een hoogteverschil van 400 meter, is 10,3 km lang. Daarom is het ideaal voor gezinnen en voor wie een paar aangename uurtjes in de natuur wil doorbrengen, met een machtig uitzicht op het berglandschap.

2

La Scalinata dei Larici monumentali Val Saènt

In de Val di Rabbi, een zijdal van de Val di Sole, ligt deze “trap van de monumentale lariksen”. Langs de steile helling die de Prà di Saènt begrenst wandel je over dit educatieve natuurpad, op naar bijna twee dozijn gigantische, eeuwenoude lariksen die hier op 1.900 m hoogte heel dicht bij elkaar groeien.

3

Strada dell'Imperatore Val di Sole

In het ‘Parco Naturale Adamello Brenta’ is de Val Meledrio een ongerepte vallei die de historische connectie vormt tussen de Val di Sole en de Val Rendena. De koele, stille vallei wordt daarom ook vaak ‘het woud’ (la Selva) genoemd, en wordt gekenmerkt door een dichte begroeiing van sparren en coniferen en steile puinhellingen aan de voet van de verticale rotswanden van de Brenta-bergketen.

4

Oasi di Val Trigona

Valsugana

De WWF-oase van Valtrigona is een kleine vallei in de Lagorai-bergketen. De aanzienlijke klimaatvariatie wordt weerspiegeld in de rijke flora en fauna van dit gebied. Het 236 hectare grote gebied is een interessant klein hangend dal tussen 1.600 en 2.200 meter hoogte, een zijdal aan de rechterkant van de Val Calamento, in de Lagorai.

LUXURY EXPERIENCE

3 voorbeelden uit het topsegment om de regio met al zijn verscheidenheid in stijl te ontdekken. Van een luxehotel tot een toprestaurant zonder de groene golfbanen over te slaan.

HOLISTISCHE WELLNESS

Op 1 augustus 2019, 11 jaar na zijn voorloper aan de oevers van het Gardameer, opende Lefay Resort & SPA Dolomiti zijn deuren. 88 suites en 22 appartementen vermengen ruimtelijke en elegante architectuur in het omringende berglandschap: hout, steen, natuurlijke stoffen verwelkomen de gasten met een holistisch welzijnsconcept.

Met zijn 5.000 m² is deze SPA een van de grootste in de Alpen en ligt aan een binnen- en buitenbad, een bad voor hydromassage en 9 sauna's die

ontworpen zijn door de beginselen van de traditionele Chinese geneeskunde te combineren met westers wetenschappelijk onderzoek.

De twee restaurants "Dolomia" en "Grual" zijn geïnspireerd op de traditionele lokale keuken, met een mediterrane tintje.

Lefay Resort & SPA

Via Alpe di Grual, 16 Pinzolo Trento
www.dolomiti.lefayresorts.com
T +39 0465 768800

PANORAMISCHE HOLES

Deze golfbaan ligt in de gemeente Sarnonico, in de Alta Val di Non. Dit maakt het parcours met een van de mooiste 18 holesbanen in de hele Alpen meteen zeer uitdagend, maar het is ook een van de meest betoverende locaties, omringd door de weergalozes schoonheid van de Dolomieten van de Brenta en de keten van de Maddalene.

De eerste 9 holes slingeren door een aangenaam dennenbos met op de achtergrond de ongelooflijke pracht van het Brenta-massief en de overige 9 holes bieden uitzicht op verschillende plaatsjes: vanaf hole 12 kijk je uit op het dorpje Cavareno, vanaf hole 13 op de gemeente Sarnonico, bij hole 14 zie je het stadje Fondo en vanaf hole 16 de klokkentoren van de kerk in Seio, in een natuurlijke omlijsting met een schilderachtig effect. Een spectaculaire parcours met brede en goed onderhouden fairways, zorgvuldig gemodelleerde greens compleet met diepe en verraderlijke bunkers of transparante waterspiegels.

Dolomiti Golf

Loc. Centro Sport Verde, 1 Sarnonico Trento
www.dolomitigolf.it
T +39 0463 832698

STERREN IN DE DOLOMIETEN

Drie jaar nadat Giovanni D'Alitta de keuken betrad, prijkt Stube Hermitage al aan het firmament met Michelin-sterren. Deze jonge chef-kok komt oorspronkelijk uit Basilicata, maar voelt zich een echte bergbewoner.

De oude bergboerderij aan de voet van de berg werd in 1988 door Giovanni Maffei omgebouwd tot een pension met 14 kamers onder familiebeheer en werd in

1999 schitterend gerenoveerd tot biohotel. De keuken heeft altijd al een belangrijke rol gespeeld en kreeg, door bergtradities te verweven met mediterrane ingrediënten en een uitgebreide wijnkaart, als eerste restaurant in de Trentinese Dolomieten een ster. Een gastronomisch concert op basis van culinaire gerechten bereid met seizoensproducten.

Stube Hermitage

Via Castelletto Inferiore, 69
Madonna di Campiglio, Trento
www.stubehermitage.it/stube-hermitage
T +39 465 441558

EEN MUSEUM IN EEN TUNNEL

Een snelwegtunnel wordt een kunstgalerij, een verbinding tussen heden en verleden dat de vormen en kleuren van de tunnels behoudt, maar zich ontwikkelt tot een collectief geheugen. 370.000 kubieke meter gewijd aan de regio en aan het experiment, zonder het smaakpalet uit het oog te verliezen.

FOTO'S **Giuliano Koren**

De *Galerieën* van Piedicastello zijn een van die plekken die, wanneer je ze voor de eerste keer ziet, de reiziger visueel voor een fraai raadsel stellen. Wat zijn ze nu *precies*? Wanneer je naar de ingang kijkt merk je dat ze onderdak bieden aan een van de gebouwen van het Historisch museum van Trento. Het zijn niet alleen *Galerieën* in de zin van expositiecentra: het zijn echt twee voormalige snelwegtunnels, een kleine 300 meter lang. Met een werkelijk opmerkelijke vooruitziende blik zijn ze tien jaar geleden verbouwd tot expositieruimtes, door 370.000 kubieke meter grond uit te graven.

Aan de zijdes bevinden zich de Adige-rivier, al gezwollen en majestueus, en een chique wijk - te weten Piedicastello - met slaperige vensters die uitzien over het asfalt van de voormalige snelweg. Op loopafstand bevindt zich een kerk uit de 14de eeuw, de S. Apollinare. Zelfs wanneer je omhoogkijkt stuit je op de geschiedenis, aangezien op de heuvel die doorboord wordt door de galerieën een monument oprijst uit 1935, gewijd aan Cesare Battista, de martelaar uit Trentino van het irredentisme, een nationalistische stroming. Zo luidt de uitleg over de betekenis van deze plek, die verhaalt over de geschiedenis van de inwoners van Trentino, met als centraal gegeven de gebeurtenis die alles heeft veranderd, de Grote Oorlog. De

ware indringers, in dit stedelijke panorama, zijn de rivier en het spookbeeld van de verdwenen straat. De loop van de rivier de Adige is verlegd in 1858, midden in de tijd van de Habsburgse modernisering, om een moerasachtig gedeelte droog te leggen. De snelweg is in 1974 in gebruik genomen en heeft 30.000 voertuigen per dag verwerkt, tot 11 november 2007, waarbij Piedicastello echter werd afgesneden van het centrum van Trento. De zelfstandige provincie Trento heeft rond de eeuwwisseling opdracht gegeven voor ambitieuze museumprojecten aan internationale sterarchitecten: Mart (Museum of Modern and Contemporary Art of Trento and Rovereto, Mario Botta, 2003) en MuSe (Museo delle Scienze, Wetenschapsmuseum, Renzo Piano, 2013). Beiden overtuigend maar zonder opsmuk, want Trentino is niet Dubai. Deze streek, en zijn geschiedenis, hebben een bescheiden karakter dat bewaard moest blijven. Botta vulde het mandaat in door de façade meer naar achteren te plaatsen ten opzichte van de historische straat waar het museum van Rovereto op uitkijkt; Piano heeft het glas en de kleuren van het nieuwe gebouw (groen en oranje) opgenomen in een woonwijk rond het museum. Hier in Piedicastello geeft het werk door architectenbureau Studio Terragni uit Como nog minder aan het zicht prijs. *Alles heeft inhoud*: een van de galerijen, zwart geschilderd, biedt ruimte

01

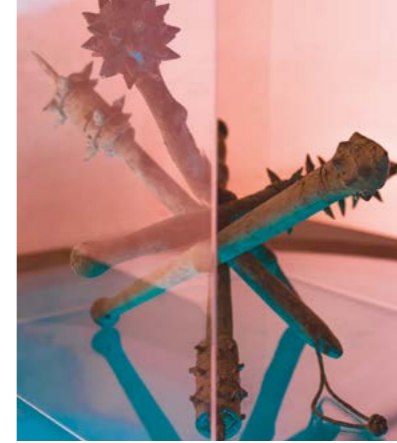
02

aan installaties; de andere, wit geschilderd, heeft toegankelijke exposities en bezoekersvoorzieningen. De aanpassingen in het kader van de veiligheid waren fors: er bestond in 1974 geen veiligheidsplan voor de tunnels.

Het Historisch Museum heeft ervoor gekozen om zijn tentoonstellingsprogramma te richten op de sociale geschiedenis - die van personen, dagelijkse onderwerpen en aantallen die spreken - meer dan op gebeurtenissen. Maar merkwaardig genoeg leer je van deze geschiedenis hoe vaak de Geschiedenis met een hoofdletter G in deze valleien voorbijkomt, onder meer in de vorm van internationale rampen. In 2017 heeft de tentoonstelling "L'ultimo anno" ("Het laatste jaar"), met de kracht van dagboeken en foto's de tragedie van de periode waarin de inwoners van Trentino vluchtelingen waren in kaart gebracht. Gedurende het Oostenrijks-Hongaarse offensief in het voorjaar van 1916 werd heel Trentino frontlinie en werden duizenden mensen verdreven uit hun streek. De documenten zijn hartverscheurend. In 2014 had de tentoonstelling "La grande guerra

01 Bezoekers van de installatie "Usavamo la cinepresa: storie in formato ridotto" ("We gebruikten een camera: verhalen in klein formaat")
02 Hoofdingang van de Gallerie di Piedicastello
03/04 Wapens en helmen uit de Eerste Wereldoorlog, gevonden op de bergen in de provincie Vicenza en tentoongesteld ter gelegenheid van de expositie "Ferro, fuoco e sangue: vivere la grande guerra" ("Staal, vuur en bloed: de Grote Oorlog beleven")

sul grande schermo" ("De grote oorlog op het grote doek") ons er echter aan herinnerd, met beelden van jonge arbeiders die te werk waren gesteld in de fabriek om wapens te produceren, dat vanaf dat moment alles in Europa was veranderd. Ook omdat miljoenen vrouwen een rol hadden veroverd op de arbeidsmarkt. In 2020 zal de lokale geschiedenis het volksgeloof ontmoeten. De tentoonstelling "Chiara Lubich Città Mondo" ("Chiara Lubich Stad Wereld") (7 december 2019 - 30 november 2020) doorloopt de belangrijkste levensfasen van de stichtster van Focolare-beweging, een katholieke religieuze stroming, geboren in Trento in 1920 en overleden in 2008. Ook dit verhaal begint met een oorlog: in dit geval de bombardementen die Trento in 1945 onderging

03

en die een alert meisje ertoe aanzetten haar studie opzij te zetten en een vrouw van actie te worden. La Lubich had beslist charisma: in 1996 won ze de UNESCO-prijs voor Vredeseducatie omdat ze "een onvermoeibare voorvechtster was geweest voor een cultuur van eenheid en broederschap tussen volken". Het project van de galerieën heeft zich ook tot doel gesteld om de verbintenis tussen wijk en stad, die door de snelweg was afgesneden, te herstellen. "We zijn geen museum - benadrukt communicatieverantwoordelijke Roberta Tait - want wij kunnen geen collectie beheren. Maar juist hierom hebben we ervoor gekozen een plek van vereniging en van experimenten te worden, vol meeslepnde technologieën met een grote emotionele impact. Het beheer van het museumproject is vanaf het eerste begin gedeeld met de lokale bevolking. In de daaropvolgende jaren hebben we hard gewerkt aan onze gastvrijheid, met educatieve workshops voor iedereen, en sinds kort ook met enkele meer glamorous events, die steeds volledig uitverkocht waren." De mondaine bijeenkomsten bij Gallerie di Piedicastello werden hogelijk gewaardeerd, aangezien ze twee van de meest geliefde kernelementen bijeen brengen: geschiedenis en wijntradiitie.

De transformatie mag als voltooid worden beschouwd. De snelheid van de tred is veranderd, de pas is vertraagd en de smaak is nieuw leven ingeblazen. Vertragen is, zonder twijfel, beter.

GIULIANO KOREN

Freelance fotograaf, heeft gestudeerd aan het Istituto Superiore per le Industrie artistiche di Urbino, Italië. Publiceert in bladen zoals: L'Espresso, Vanity Fair, TIME, Stern, D la Repubblica delle donne, Wired, D casa, Focus, Internazionale, Panorama, Undici, Sportweek

AANRADERS

Voor het vervolg van de reis

1

Fort Cadine

Het Fortencircuit van Trentino verbindt een twintigtal, door de Oostenrijkers aan het eind van de 19e eeuw gebouwde, militaire fortificaties. Het Fort Cadine, op 5 minuten rijden van Piedicastello, heeft een spectaculaire architectuur. Tot de didactische tools behoren een multimediatafel en een interactieve landkaart.

<http://bit.ly/2jXqbLU>

2

Castello del Buonconsiglio

De plek waar Cesare Battisti werd gefusilleerd is een bezoek waard. Het proces had plaats in de "Stua della Fama" uit de zestiende eeuw. Om de omgeving nog angstaanjagender te maken werd een fraaie fresco van Dosso Dossi verborgen. In de slotgracht van het kasteel werd Battisti opgehangen, zijn vrienden Fabio Filzi en Damiano Chiesa werden gefusilleerd.

www.buonconsiglio.it

3

Museo Diocesano Tridentino

Wie bijzonder geïnteresseerd is in de spirituele ontwikkeling van Chiara Lubich kan zich de afbeeldingen van de Maagd Maria in het Diocesano museum niet laten ontgaan: het schilderij "la Bottega del Perugino", de Tirolese houtfiguren uit de 15de eeuw, en een kijkje op de 19de eeuw met Tullio Garbari.

www.museodiocesanotridentino.it

4

Italiaans historisch oorlogsmuseum

Terwijl de Galerieën van Piedicastello zich met name richten op de sociale kant van de Grote Oorlog, belicht dit museum in Rovereto de militaire aspecten ervan. Om niet te missen: de interactieve installaties die de geluiden in een loopgraaf in de bergen reproduceren, aan de hand van dagboeken van Italiaanse en Oostenrijks-Hongaarse soldaten.

www.museodellaguerra.it

5

Fort Pozzacchio

Als je echt een loopgraaf wilt ingaan, kies dan voor Fort Pozzacchio, vlakbij Rovereto. Het laatste Oostenrijks-Hongaarse fort werd nooit afgebouwd: de oorlog met Italië brak te snel uit. Houd rekening met 20 minuten lopen om er te komen.

www.fortepozzacchio.it

HET MEESTERWERK VAN CARAVAGGESCO

CARAVAGGIO HET HEDENDAAGSE

Mart Rovereto - van 26 juni tot 4 oktober

TEKST Federica Tattoli

Het MART in Rovereto, ontworpen door Mario Botta, herbergt van 26 juni tot en met 4 oktober 2020 een meesterwerk uit de religieuze schilderkunst: *de begrafenis van de heilige Lucia*. Dit is qua waarde en qua afmetingen een van de bekendste doeken van de zeventiende-eeuwse schilder Caravaggio. Het werk gaat voor het eerst de dialoog aan met enkele werken uit de collectie van Alberto Burri, een informele kunstenaar uit de Italiaanse twintigste eeuw, die recentelijk werd gevierd in grote internationale instituten als het Guggenheim.

Professor Vittorio Sgarbi, voorzitter van het museum, vertelt zo over een interessante ontmoeting tussen oude en hedendaagse kunst: "In zijn pogingen om de kunst haar lichamelijke te la-

01

02

03

ten behouden is niemand lichamelijker en meer verbonden met de waarden van de geest en de provocatie dan Caravaggio. Hij is in alle opzichten een hedendaags kunstenaar; ik begon hem zo te noemen door zijn personages, zoals de *jongen met fruitmand*, te confronteren met de jonge acteurs van filmregisseur Pasolini, zoals Ninetto Davoli. Caravaggio kun je al hedendaags noemen vanaf zijn grootste meesterwerk dat tevens zijn grootste werk is: *de begrafenis van de heilige Lucia*. De achtergrond van dit schilderij lijkt sterk op de werken van Burri. De parallel kan op twee fronten worden getrokken: met

Pasolini als het gaat om zijn leven en zijn vervloekte dimensie en met Burri om zijn vorm. Deze tentoonstelling is volgens mij de ideale start voor de lijn van mijn nieuwe voorzitterschap: een continue dialoog tussen oude en hedendaagse kunst; voor de aanhef van deze vergelijking had er geen betere test dan Caravaggio kunnen zijn. Hij laat zien dat er in de oudheid net zoveel vitaliteit was.

Als je de achtergrond van *de begrafenis van de heilige Lucia* goed bekijkt, zie je dat meer dan de helft van het schilderij volledig informeel is. De rotsen en de steengroeve waar hij de begrafenis laat

01 Michelangelo Merisi da Caravaggio
(Milano, 1571 - Porto Ercole, 1610)
Seppellimento di santa Lucia (1608)
Chiesa di Santa Lucia alla Badia, Siracusa

02 Alberto Burri
Sacco, (1953)
Mart, Museo di arte moderna e contemporanea di Trento e Rovereto
Deposito collezione privata

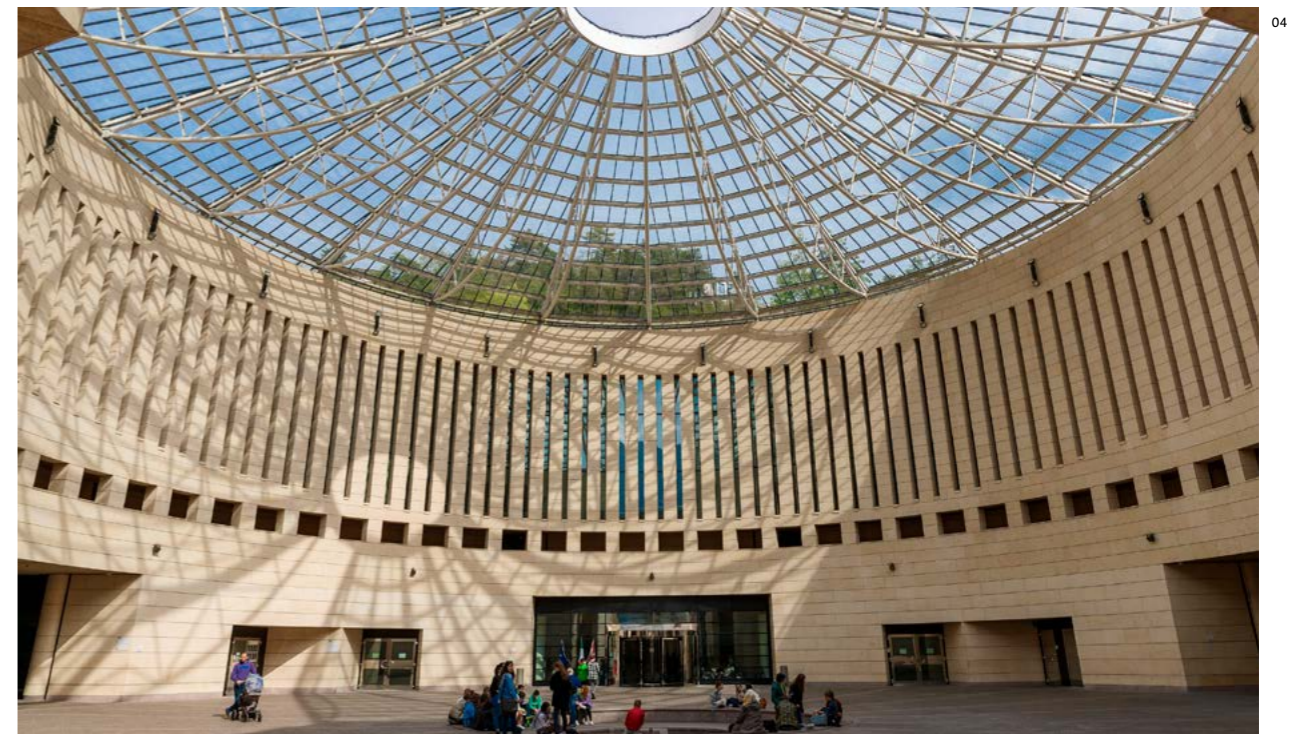
03 Alberto Burri
Bianco Plastica BL7, 1964
Mart, Museo di arte moderna e contemporanea di Trento e Rovereto

04 Mart, Rovereto

afspelen, lijken sterk op bepaalde effecten in Burri's schilderijen en oppervlakken. Zodra de Caravaggio teruggaat naar Sicilië is de cirkel weer helemaal rond, want daar keert hij terug naar Burri. Het eiland is namelijk de thuisstreek van een van Burri's beroemdste werken: *il Cretto* (de Barst). De band duurt voort."

FEDERICA TATTOLI

Ze droeg bij aan de oprichting van het onafhankelijke blad *Slurp* waar het kunstkatern verzorgde en werkte samen met het blad *Pizza*, *ATP Diary*, *Flash Art*, *Fruit of the Forest*, i-D.

04

MILIEU

TRENTINO TREE AGREEMENT

In de nacht van 29 oktober 2018 is ongeveer 4 miljoen kubieke meter bomen in Trentino verloren gegaan, vanwege een ongebruikelijke golf van slecht weer: de storm Vaia. Een vervelende ervaring voor dit gebied waar de bossen en wouden integraal deel uitmaken

van geschiedenis en de inwoners. Hieruit is Trentino Tree Agreement ontstaan, een project dat de taak van deze gemeenschap uitdraagt om te waken over het kostbare collectieve erfgoed. Dit door een duurzame levensstijl aan te houden en deze uit te dragen. Trentino Tree Agreement is voornemens ook een inzameling te houden onder de vlag van de zelfstandige provincie Trento om de bossen die verloren zijn gegaan te herstellen.

www.trentinotreeagreement.it

OVERAL TOEGANG MET DE CARD

De "Trentino Guest Card" is de laissez-passier voor toegang tot unieke diensten in heel Trentino. Iedere card biedt de houder en zijn gezinsleden vele kortingen en faciliteiten door een uniek herkenningssysteem: de card is persoonlijk, dankzij een systeem met QR-code dat zorgt voor rechtstreeks contact tussen de toerist en de aangesloten instelling. De Trentino Green Guest biedt gratis toegang tot het lokale openbaar vervoer (Trentino Trasporti), tot vele musea, kastelen, parken en kortingen voor tal van andere bezienswaardigheden, met inbegrip van het proeven en kopen van streekproducten. Van de check-in tot de check-out zorgt de card voor een optimaal vakantiegevoel in Trentino, door steeds weer eenvoudig en duurzaam nieuwe ervaringen aan te bieden. Het overzicht aan voorzieningen wordt steeds geactualiseerd in de app (iOS en Android).

TRENTINO SOCIAL

VisitTrentino.info is het vertrekpunt voor alle toeristische, organisatorische en meteorologische informatie voor jouw vakantie in Trentino.

Volg ook de officiële social media van Trentino en gebruik de hashtags [#visitrentino](#) en [#trentinowow](#) om te zien wat andere bezoekers zoals jullie hebben ontdekt of gefotografeerd.

Facebook: [visitrentino](#)
Twitter: [@VisitTrentino](#)
YouTube: [visitrentino](#)
Instagram: [@visitrentino](#)

Zoek en download de gratis apps in de Apple Store en Google Play om je te begeleiden bij jouw vakantie in Trentino.

Trentino

Gepubliceerd door
Trentino Marketing

Grafische productie
STUDIO POMO

Foto editor
Alberto Bernasconi

Redactiecoördinator
Irene Cervasio

Projectmanager
Irene Cervasio

Lay-out
Martina Toccafondi

Foto's
Alberto Bernasconi, Mattia Balsamini, Camilla Ferrari, Giuseppe Ippolito, Giuliano Koren, Luca Rotondo

Foto-archief
Archivio Trentino Marketing, Nicola Angeli, Pio Geminiani, Ronny Kiaulehn, Daniele Lira, Alex Majoli, Alessandro Penso

Illustraties
André Ducci, Giulio Castagnaro, Philip Giordano, Matteo Signorelli

Teksten
Nicola Andreatta, Elisabetta Curzel, Alessandro Monaci, Raffaele Panizza, Michele Sasso, Federica Tattoli

Coördinatie vertalingen
Manuela Maruccia-Hirvelä

Vertalingen in het Tjechisch
Barbora Hanušová, Zuzana Jurkova, Jiri Nehyba

Vertalingen in het Engels
Laura Bennett, Marc Vitale

Vertalingen in het Nederlands
Emmy Goes, Hanneke Hooijmans, Jeanette Willighagen

Vertalingen in het Pools
Anna Karp, Iwona Harezlak

Vertalingen in het Duits
Anja Biemann, Birgit Maria Faber, Regina Kitta

Gedrukt door
Litopat

Op de achterkant: Rovereto

IN TRENTINO, IN GALOP

In Trentino kun je een passie voor paardrijden laten samengaan met ongelooflijke landschappen en panorama's, die zorgen voor een unieke ervaring. Van de meest ervaren ruiters tot de nieuwsgierigste beginnelingen, uitstapjes te paard in Trentino vormen een prachtige manier om de omgeving te leren kennen. Geniet van de natuur en snuif de frisse, schone boslucht op in het zadel van een paard. Paardrijtjes kunnen in ieder seizoen georganiseerd worden. In de winter worden excursies georganiseerd op een slede, voortgetrokken door paarden, terwijl 's zomer de slede wordt vervangen door een koets. De zomer is ook hét moment om de malghe (alpenweides met herdershutten in de bergen) in de Dolomieten te ontdekken, met hun lokaal geproduceerde specialiteiten.

